

Internasjonal Kvinneliga
for Fred og Frihet
Grunnlagt i Haag 1915

fred og frihet

November 2000

Nr. 3/61. årgang

Tema Fredskultur:		Manifest 2000	side 17
Likestilling, utvikling, fred	side 4	Hva er rasisme?	side 18
Kvinneligaen som deltager for fredskultur	side 8	Fredsundervisning i et kvinneperspektiv	side 21
Fredens barn. Peru	side 12	Kvinner og konfliktløsning	side 22
WILPFs arbeid for fred i Midt-Østen	side 14	Nytt fra WILPF	side 25
Unesco - fredskultur på agendaen	side 15	Det nye NATO	side 28
		Nytt fra avdelingene	side 31

Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet (IKFF)
Norsk seksjon av:
Women's International League for Peace and Freedom
(WILPF)
Grunnlagt i Haag 1915

Landsleder har ordet

Kari Løchen

Ikke EU-hær men FN-tropper

Jeg kan ikke tro at politikerne ikke har innsett at det lettere oppstår krig der det er mange soldater og mye våpen, enn der ingen av delene finnes. Hvorfor vil politikerne opprette en EU-hær? Hva er trusselen? Hvem er fienden?

På en konferanse arrangert av Nei til EU og Norges Fredsråd: »Med EU for fred?» ble disse spørsmålene berørt (Johan Galtung var en av foredragsholderne)

Våren 1999 på EU-møtet i Köln ble det endelig bestemt å danne en EU-hær. Den skal ha 60 000 soldater og i tillegg en politistyrke på 5000 mann. Hæren skal brukes til fredsskapende/bevarende arbeid, yte militær innsats i krisesituasjoner og forsvare EUs interesser over hele verden på Stortinget var det ikke noe problem å love å stille 3500 norske soldater til operasjoner under EU-hærledelsen, NATO og FN. Ennå kan norske soldater reservere seg mot å delta i militære operasjoner i fremmede land. For offiserer ansatt etter 1. januar 1999 har situasjonen endret seg. De har ikke anledning til å nekte å delta. Mye er uklart når det gjelder EU-hæren. Tyskerne vil ha hovedkvarteret i Berlin, og franskmennene i Paris. Og forholdet mellom Det nye NATO og EU-hæren er ikke avklart.

Så kommer vi til atomvåpnene. Verken politikere eller militære ser ut til å bry seg om dommen i Haag og heller ikke om folkeopinionen. Mellom 70 og 80 prosent av Europas og USAs befolkning er mot atomvåpen. Det nye NATOs atomkonsept artikkel 62 kan tolkes på en slik måte at det betyr at NATO ikke vil rygge tilbake fra første gangs bruk av atomvåpen. NATO-medlemmene er også kjernemedlemmer i EU og vil derfor måtte støtte førstegangsbruk. Det var

øyensynlig greiere å ha en doktrine om ikke førstegangsbruk den gang det var færre atommakter. På grunn av EUs politikk – EU skal tale med en stemme – vil det også bli mindre motstand mot atomvåpen i FN. Ikke før var Sverige gått inn i EU, så skiftet de standpunkt og stemte for A-våpen i FN. Og hva vil Russland si om det blir utplassert atomvåpen i Øst-Europa? Det vil ikke bli enkelt å holde seg orientert, for det er bestemt at kontrakten mellom EU og Det nye NATO skal hemmeligstemples.

I EU samarbeider med »Western European Armement Group» for å øke våpeneksporten, og det forventes ytterligere liberalisering av reglene. For søkerlandene i Øst-Europa og Baltikum vil innkjøp av militært utstyr bli en nesten uoverkommelig økonomisk belastning, med de følger det vil få for folk flest.

Vi er mange som mener at en av de viktigste grunnene til opprettelsen av en EU-hær er ønsket om å beskytte Vestens økonomiske interesser i Asia og Afrika, på samme måte som USA vil bruke det nye NATO. Etter krigen i Jugoslavia har amerikanerne blitt værende der. De har anlagt en »camp», den største siden Vietnamkrigen, på 60-70 000 mann, og NATO-troppene skal ha fri tilgang til hele landet. Det er enklere å sikre oljeledningene fra det Kaspiske hav når man befinner seg så pass nær.

Galtung hevdet at USA betrakter de muslimske kjerneland, Kina, India og Russland som stater det er grunn til å frykte. Han mener at skal vi ha håp om en tryggere fremtid må vi intensivere NGO-samarbeidet, bygge opp alternative media og Internett med sann informasjon.

Og så: Vi må arbeide for at militær inngripen bare kan finne sted som følge av FN-vedtak.

Fred og Frihet

Utgiver: Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet, Postboks 8810 Youngstorget, 0028 Oslo

Redaksjon: Landsstyret

Trykkeri og sats: WEBERGS Hurtigtrykkeri & Ideloft, Oslo

Redaksjonen avsluttet: 30.oktober 2000

LEDER

Ellen Elster

Ved inngangen til et nytt årtusen har FN valgt å fokusere på fred og hva som må til for å få til fred. Og hva betyr det? FN styres av medlemslandenes regjeringer. Hva mener verdens regjeringer når de vedtar at FN i år 2000 skal rette søkelys på fredskultur og de neste 10 årene skal særlig se på fredskultur sett i forhold til framtidens generasjoner (FNs internasjonale tiår for fredskultur og ikkevold for verdens barn)?

Spørsmålene er relevante. Det er lite som tyder på at regjeringene tar disse årene på alvor, eller mer viktig, tar konsekvensene av hva fredskultur innebærer. Den norske regjeringen synes å være intet unntak. Dette til tross for at mye av den internasjonale politikken som Norge fører, kunne ha gitt Norge en ledende rolle i dette arbeidet. I stedet velger Norge å føre en både/og politikk hvor en helst ikke ser fredskulturpolitikken i sammenheng med krigskulturpolitikken.

Fredskultur innebærer en helt annen logikk eller tenkning enn krigskulturen. Det innebærer ikke bare fravær av krig, men også hvordan samfunnsstrukturene er bygget opp, og at samfunnets felles ressurser sikres folk flest.

fred & frihet retter i dette nummeret søkelyset på fredskultur ved å se på begrepet og innholdet av fredskultur slik det kommer til syne gjennom praktisk arbeid. WILPF som en internasjonal freds- og kvinneorganisasjon har siden starten i 1915 arbeidet med å fremme fredskultur i verden. Et sentralt anliggende er å få til et verdensomspennende organ som kan arbeide for å etablere fred i verden og utvikle alternative metoder for konfliktløsning. FN er dette organet. Men FN blir ikke bedre enn det medlemslandene, det vil si verdens regjeringer, gjør det til. Derfor er det også viktig at WILPFs seksjoner øver innflytelse på sine lands regjeringer.

Med sine omkring 40 medlemsseksjoner avspeiler WILPF en helhetlig tilnærming til fredskultur hvor seksjonene legger vekt på forskjellige sider. Noen seksjoner arbeider med fattige grupper ikke bare for å sikre dem bedre levekår, men også sørge for å styrke dem som individer og grupper i å bygge opp et samfunn basert på fredskultur nedenfra. Andre seksjoner legger vekt på å delta i fredsforhandlinger og

forsoning mellom grupper for å finne fram til fredelige løsninger på krig og konflikter. Atter andre igjen driver med folkeopplysning og øver press på sine regjeringer. Til sammen har WILPF en kompetanse som burde bli tatt på alvor både i nasjonal og internasjonal sammenheng.

FN-systemet mener det er viktig å gi verdens befolkning en mulighet til å overkomme fattigdom, ha tilgang til skole og helsetjenester og ta del i velferdsutviklingen, og at dette er en del av det fredsforebyggende arbeidet. Dette vises gjennom arbeidet til FN-systemets mange organisasjoner. I dette nummer har vi fokusert spesielt på UNESCO og det arbeidet denne organisasjonen gjør nasjonalt og internasjonalt. Organisasjonen har utviklet begrepet fredskultur med et kjønnsperspektiv og satt en rekke prosjekter ut i livet.

Samtidig er det klart at verdens regjeringer prioriterer helt annerledes. Fredskultursatsingen blir likt litt med venstrehånden for å vise at en gjør jo noe. Også satsingen på FN-styrker i fredsbevarende operasjoner er en utvikling som legger mer vekt på militære løsninger. Tilsvarende ressurser til fredsforebygging og utvikling av metoder i konfliktløsning med ikkevold, kunne kanskje ha bidratt vel så mye til freden.

Norges innsats uttrykkes også gjennom denne dobbeltheten. Norge er i verdenssammenheng en god bidragsyter til utvikling og fredsbevarende arbeid. Samtidig som landet også er en god bidragsyter i NATO-sammenheng og sikkert vil være det med oppbyggingen av EUs militære avdeling. Regjeringens prioritering mellom fredskultur og krigskultur kommer også til syne gjennom støtten til frivillige organisasjoner. 50 millioner til de militære og 1 million til fredsorganisasjonene lyder neste års forslag til budsjett på, og slik har det vært i alle år. Regjeringen bidrar med litt fred med venstrehånden, mens den hovedsakelig konsentrerer seg om krigskulturen. Den norske UNESCO-kommisjonen har gjort et hederlig arbeid for å markere fredskulturåret for en regjering som later som om dette året ikke eksisterer.

Deadline for nr.1/2001: 15. 01

Likestilling, utvikling, fred

Av Ingrid Eide

Fredskultur innebærer alle betydninger av kultur: væremåte, normgrunnlag, kunstuttrykk og fellesskap, alt basert på det motsatte av krig. Fredskultur er nødvendig i et flerkulturelt samfunn der menneskerettigheter og toleranse blir utfordret, og gjør at samfunnet kan gjenreises etter krigens grusomheter.

FNs generalforsamling erklærte år 2000 som "Det internasjonale året for fredskultur", og tiåret 2001 - 2010 som "Det internasjonale tiåret for fredskultur og ikkevold for verdens barn". Hensikten er å revitalisere og rette søkelyset på FN, medlemsstatene og det sivile samfunnet, for å styrke det praktiske arbeidet for fred under begrepet "fredskultur". År 2000 var også fem års markeringen av den store kvinnekongressen i Beijing i New York i juni, 25 år etter kvinneåret i 1975.

Fred som det motsatte av krig

Krig er basert på splittelse og mistillit, på vold, evne og vilje til å ødelegge og drepe den "andre", og på muligheten for å ofre sitt eget liv for å gjennomføre handlingene. Det motsatte vil være fellesskap, samarbeid og tillit, kompetanse i ikkevoldelig konfliktløsning, evne og vilje til å bygge opp og verne om liv, for å nevne noe.

Andre begreper som knytter seg til krig og militær virksomhet er ord som mot, engasjement, effektivitet og dyktighet til å organisere, teknologi osv. En del organisasjoner har kopiert denne kompetansen: Frelsesarmeen, Røde Kors, Leger uten grenser og FNs fredsbevarende styrker kan sees i dette perspektivet. Et felles trekk er deres evne til å fokusere på et problem i stedet for en fiende og

til å se mennesket både i offeret og motparten.

Tidligere i år ble Mosambik rammet av en kjempestor oversvømmelse som ødela liv og arbeid for mennesker som såvidt hadde begynt å få et nytt liv etter mange år med krig og destabilisering. De som først kom dem til unnsetning, var de samme sørafrikanske flygerne i de samme helikoptrene som tidligere hadde angrepet det samme folket. Ironisk kan man si, men det gir også håp og er mye mer meningsfullt og trygghet for både flygerne og ofrene.

Fredskultur som handlinger og holdninger

Krig i seg selv er en ekstrem form for systematisk voldelige handlinger. Men slike handlinger er heldigvis ikke det normale, det er "fredsaspektet" ved våre handlinger vi forsøker å fremme. Militær beredskap er i prinsippet henvisning til spesielle institusjoner, og militarisering av samfunnet er ansett som ulovlig og illegitimt. Det som derimot anses som legitimt, er at regjeringer prioriterer investeringer i militær sikkerhet i stedet for menneskelig sikkerhet. Verdens kapasitet til å gjennomføre ufred er helt ute av proporsjon sammenlignet med verdens budsjetter for å forebygge militære aksjoner eller gjenoppbygge etter krigene. I en tid som fremmer "rasjonalitet", er dette helt klart irrasjonelt. UNESCOs tidligere gen-

raldirektør Federico Mayor formidlet dette da han uttalte: "Fredskultur representerer en overgang fra maktens og fryktens logikk til fornuftens og kjærlighetens styrke."

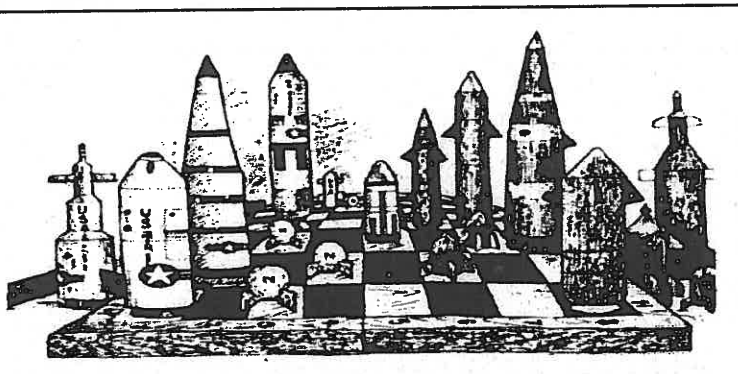
Internasjonalt regjerings-samarbeid gjennom FN skal hindre voldelige konflikter, ikke ved å benekte eksisterende konflikter, men gjennom ulike forsøk på å kontrollere, håndtere og helst løse dem. Militær intervensjon kan være en måte å kontrollere en voldelig konflikt på, eller å fryse konfliktfull atferd for å vinne tid til omtanke og forhandlinger.

Men slike militære aksjoner er dyrere enn å forebygge og gå til roten av problemet som fattigdom, urettferdighet og frykt. Det blir mye lettere å få oppmerksomhet mot vold når den først er oppstått og framstår som dramatisk, enn når volden er latent og knyttet til strukturelle årsaker.

Med stort mot klarte folket i Mali å avslutte sine interne kriger i en "nedenfra og opp"- prosess gjennom forhandlinger i landsby etter landsby. De bestemte seg for at de hadde fått nok av krig, kastet våpnene sine på flammene gjennom en rituell bålseremoni, og startet opp sin nye kamp for demokrati og utvikling. De er stolte, de er ikke tiggere, men trenger allikevel støtte for å bygge opp igjen samfunnet sitt. Men den støtten de får er knapp, treg og ofte betinget av krav eller motytelser.

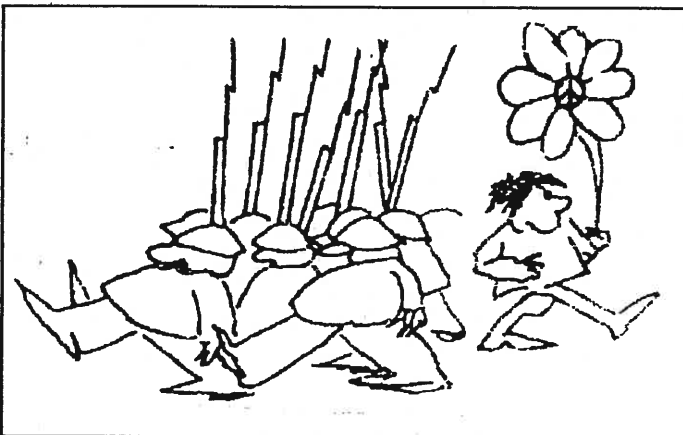
Fredskultur i sosiale grupper

Kultur kan bety et samfunn, en gruppe eller folk som anser seg selv som "vi" med egen identitet, og andre som kalles for "de andre". Menneskeheten er det videste "vi". Språk brukes ofte for å identifisere en folkegruppe eller en kultur. Det

finnes omtrent 10.000 forskjellige språk i verden, fordelt på omkring 200 stater som kalles for nasjonalstater, de fleste flerkulturelle.

En kultur kjennetegnes av en felles identitet som mennesker. Fredskultur er nødvendig i et flerkulturelt samfunn der menneskerettigheter og toleranse blir utfordret, og gjør at samfunnet kan gjenreises etter krigens grusomheter. Globalisert migrasjon øker mangfoldet innen landene, og kulturell homogenitet er en illusjon i dagens samfunn. Vi må lære å leve med hverandre og snakke sammen. Å lære fremmede språk er nødvendig for oss alle. I det lokale fellesskapet er vi også beboere, arbeidere, borgere og forbrukere - og først og sist medmennesker.

FN-systemet som verktøy for fredskultur

Begrepet "fredskultur" ble lansert av UNESCO, og konkretisert i samband med FNs *Agenda for fred* i 1992. Dette dokumentet oppfordrer hele FN-systemet til å spille en mer aktiv rolle i forhold til FNs overordnede mandat: å opprettholde fred og sikkerhet. UNESCOs bidrag skal blant annet være å sivilisere, avmilitarisere, demokratisere, desentralisere og folkeliggjøre arbeidet for fred. På den måten gis fredskultur et innhold. Det er oppsummert i *Manifest 2000*, utformet gjennom lang tid, med aktive innspill fra flere av Nobels fredsprisvinnere. Seks hovedprinsipper blir nå spredt over hele verden: Respekt for liv, avstå fra vold, dele med andre, lytte for å forstå, ivareta planeten, gjenoppdage solidariteten. Det sies at 60 millioner mennesker har undertegnet manifestet til nå. UNESCO har satt i gang flere prosjekter særlig i områder som er truet av krig. Det blir lagt vekt på betydningen av kjønnsdimensjonen i forhold til all vold, og støtte til kvinners fredsini-

tiativ.

Alle de store FN-konferansene, også Beijingkonferansen i 1995, utarbeider handlingsplaner som forplikter landene. De må rapportere, drøfte videre tiltak - og bestemme tema for neste drøfting. Dette forløpet kan virke formelt og mekanisk, men det er likevel denne stegdigheten som gjør at FN, tross begrensede midler og makt, forandrer virkeligheten. FN klarer å sette en dagsorden, og får slik

store deler av verden i tale om tema som mange makthavere helst vil prioritere vekk. De grunnleggende tekstene som forplikter alle er gitt: FN-charteret, særorganisasjonenes mandater, Menneskerettighetserklæringen, og et utall andre konvensjoner og avtaler som regjeringene har vedtatt. Selvsagt er det grader av tilslutning, grader av oppriktighet og av evne til oppfølging. Men temaene dukker alltid opp igjen på FNs arena.

Mål med bred oppslutning

Kvinneåret i 1975 og alle de påfølgende kvinnekongressene med tilhørende strategi og handlingsplaner har hatt samme målformulering: Likestilling - Utvikling - Fred. Det var atskillig politisk tautrekking om disse målene. Noe forenklet kan det sies at representantene fra den vestlige verden ønsket fokus på likestilling, fra landene i sør prioriterte man utvikling, mens østeuropeerne især fremhevet fred. Men i den vestlige verden var det også historisk sett en nær forbindelse mellom den gamle kvinnestemmerettsbevegelsen og fredsbevegelsen. I et-

terkrigstiden var disse bevegelsene sterkt engasjert i FNs arbeid og i avkoloniseringen, og tilsvarende kritisk til opprustning, kald krig og manglende solidaritet med land i sør.

Sammenstillingen av kravene om likestilling, utvikling og fred hadde lange røtter innenfor mange land som ønsket en ny giv for kvinnesaken i FN-systemet. Visjonen var å gjøre målsettingen så bred at hele FN-systemet måtte forholde seg til den. FN grep muligheten til å bli en hovedarena for en dialog mellom en ny og mangfoldig kvinnebevegelse og det mannsdominerte regjeringssystemet.

FN samler, bearbeider og publiserer statistikk og annen informasjon. Dermed blir det umulig å skjule avstanden mellom idealer og virkelighet. Land for land ser man endringene i levekår og handlingsvalg. UNDPs årlige *Human Development Report* er et godt eksempel. I 1995, året for Beijingkonferansen var UNDP-rapporten nettopp viet kvinners situasjon. I alle år senere har kvinneperspektivet i slike rapporter gitt oss ny kunnskap om sammenhengene mellom likestilling, utvikling og fred. Mellom den første kvinnekongressen på 70-tallet og den fjerde på 90-tallet, kan det spores klare fremskritt. Levealderen økte med mellom fem og ti år, antall barn i skolesystemet økte, og avstanden mellom gutters og jenters skolegang minsket. Kvinner økte bruken av moderne prevensjonsmidler og dermed kontrollen med egne barnefødsler. Samtidig ble det stadig klarere hvor vanskelig det var for kvinner å få delta fullverdig i landenes økonomi og i de formelle politiske beslutningsprosessene. Mange fant sitt utkomme i den uformelle økonomien og sine muligheter for politisk innflytelse i kortvarige grupper og aksjoner.

Uansett, fremskritt er sårbare i det enkelte land, og ofte i hele regioner. Økonomiske kriser, politiske regimeskifter, epidemier og ikke minst ufred kan raskt hviske vekk det som er gjort av fremskritt. Skal man snakke om backlash, er dette den egentlige tragedien.

Kvinner - aktører for fred, ikke bare ofre for krig.

Arbeidet med Beijingdokumentene midt på 90-tallet var preget av opprør og krig i ulike deler av verden. I årene etterpå har vi fått stadig flere meldinger om umenneskelige og uvettede handlinger, voldtekter, mishandling og massaker av sivilbefolkning som strategi. Selv fattige landsregjeringer tar seg råd til store våpenkjøp og til å føre langvarige kriger. Millioner av flykninger gir seg ut på uviss vandring, flertallet er kvinner og barn. Dagens kriger foregår primært ikke mellom stater, men for det meste internt i statene. Ofrene er ikke lenger i hovedsak soldater. Ca. 90 prosent av ofrene er sivile, de fleste kvinner og barn. Det er forståelig, viktig og riktig at man på den bakgrunn blir særlig opprørt og opptatt av kvinner som ofre i konflikter og krig. Men det er forstemmende hvis dette offerperspektivet skal overskygge kvinners virke som aktører og medansvarlige for å sikre freden og hindre at konflikter går over til systematisk voldsbruk.

Etter konferansen i Beijing er kvinner blitt anerkjent som aktører og deltakere i beslutningsprosessene. Den engelske teksten snakker ikke bare om "advancement of women" (framgang for kvinner), men "empowerment", (makt og medansvar) for kvinner. Det synes som det er særlig vanskelig å leve opp til dette når man skal ta delmålet fred på alvor.

Deltakende konfliktløsningsprosesser

Det tar tid å sikre freden eller få i gang fredsprosesser. Varig fred kan ikke bare bli bestemt "fra toppen", en deltakende prosess er nødvendig. Forsoning og fredsbygging må foregå på alle nivå i samfunnet, i privatsfæren, i nabolaget, på arbeidsplassen og lokalsamfunnet. Da kan aktive demokratier utvikles, med institusjonalisert rom for dialog, og konfliktløsning uten å ty til vold.

Konflikter kan defineres som uforenlige interesser eller verdier mellom to eller flere parter. Kon-

flikt er uunngåelig, nødvendig og nyttig bl.a. for å oppnå rettferdighet, bedre leveforhold, og større frihet for alle. Utfordringen er å utvikle måter å håndtere og løsekonflikter på uten å bruke vold. Demokrati og rettssystemer er selvsagte eksempler på institusjonaliserte konfliktløsningsmetoder, men effekten av dem er avhengig av holdninger og handlinger hos de som er involvert, deres aksept for ikkevold, fredelig konfliktløsning og deres individuelle evner og kompetanse for å kunne utøve ikkevold.

Det er her begrepet «fredskultur» kommer inn. FN-resolusjonen definerer begrepet som et sett med verdier, holdninger, tradisjoner, handlingsvalg, og en måte å innrette livet på som er grunnleggende basert på ikkevold, særlig i sin måte å håndtere konflikter på.

Kvinner som aktører i utviklingen av fredskultur

Beijing-erklæringen viser til at kvinners lederskap er nødvendig for konfliktløsning og fred, og at kvinner har spilt en viktig rolle i fredsbevegelsen og spesielt i nedrustningsarbeidet. For eksempel har WILPFs 85-

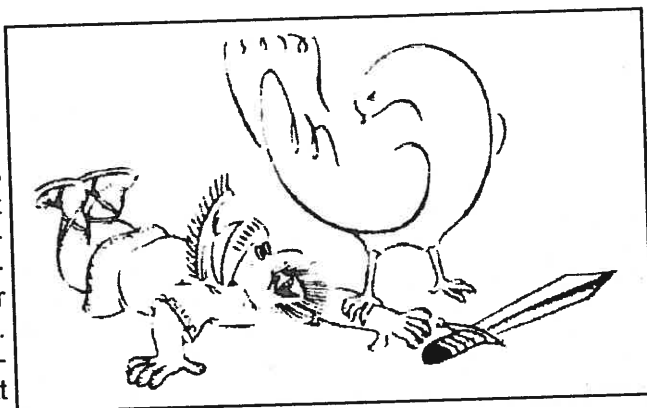
årige internasjonale fredsarbeid vært en viktig pådriver. I handlingsplanen fra Beijing, er kvinners innsats for fred lagt inn under strategiområdet med overskriften "Kvinner og væpnet konflikt". En har ikke noe aktivt og innholdsrikt fredsbegrep og tilhørende strategier for å videreutvikle freden. Alt dreier seg om konflikt, krig og forsøk på å kontrollere krigstilstander. Ett lite avsnitt utgjør unntaket, det har overskriften "Fremme kvinners bidrag til å utvikle en fredskultur". Men selv i dette avsnittet ramses det opp tiltak som skal gjøres for kvinner, snarere enn av dem.

Likevel, finnes det ett aktørperspektiv med vekt på fredelig konfliktløsning og opplæring til fred, forsoning og toleranse: Kvin-

ner oppfordres til å bli fredsforskere, og kvinners fredsengasjement skal bli forskningstema. Fredsforskningen må finne nye veier i arbeidet med å hindre vold og spre ny kunnskap til offentligheten for at både kvinner og menn kan ta slik kunnskap i bruk. Arbeidet med å helbrede krigsskader og gjenoppbygging av samfunnene er også nevnt, men blir kvinner sett på som ofre. En burde ta i bruk all erfaring som finnes om hvordan kvinner bidrar i overgangsprosessen mellom krig og fred og i strevet for gjenreisning. Men fremfor alt burde en vektlegge utviklingen av en fredskultur som avviser vold som middel til å løse konflikter, og at samfunn øver opp sin evne til å forebygge vold gjennom rettferdig fordeling og et aktivt demokrati.

Fredskultur som ide og strategi

Av de tre målene likestilling, utvikling, fred har *likestilling* har vært kvinners eneområde, og det ligger atskillig politisk arbeid i å få menn interessert i likestilling. *Utvikling* har etterhvert også gitt rom for kvinneperspektiv og dermed kvinner som aktører. Men *fred*? Der virker det som man helst

vil bevare dagens maktforhold og tenkemåte. Som svar på FNs *Agenda for fred* har UNESCO lagt et stort arbeid i å utrede og utdype fredskultur som ide og strategi. Dette arbeidet har hele tiden hatt både et kjønnsperspektiv og et aktørperspektiv.

Oppsummering

Fredskultur er både en væremåte og en samfunnsform som ikke er utopisk, men faktisk det normale i all yrkespraksis, med

få unntak, som krigeryrket. Generelt har kvinner kraftigere motforestillinger enn menn mot å akseptere voldsbruk. De er fortsatt i liten grad oppøvd i det, og de har til gjengjeld atskillig tradisjonell erfaring i å unngå vold og finne andre utveier. Dette utgjør en ressurs i arbeidet for å bevare og bygge fred i alle sammenhenger.

Derfor er det viktig å innse

at kvinner er aktører i fredsarbeidet. Dessuten har de rett til å delta ut fra et likestillingsprinsipp. Bli de mange nok, kan vi kanskje få den omprioriteringen alle snakker om: å investere i utvikling og likestilling, snarere enn forberedelse til krig, enn si krigshandlinger.

Forhåpentlig vil likestillingsarbeidet ha den virkning at også menn i like stor grad som

kvinner blir bærere av en fredskultur. Skjer ikke det, får vi hverken utvikling eller fred.

Artikkelen bygger på et foredrag på IKFFs landsmøte våren 2000 og en artikkel i Dagsavisen og Globus, FN-sambandet juni 2000. Forkorte og redigert av Fred og Frihets redaksjon.

Kvinner, status i verden

FNs mål er å fremme kvinners status over hele verden. Statistikken nedenfor viser at det er gjort framskritt på mange områder, men at det også gjenstår mye arbeid. Kvinner har ikke oppnådd samme status som menn i noe land.

* Av verdens fattige befolkning på 1,3 milliarder mennesker er 70% kvinner

* Mellom 75 og 80% av verdens 27 millioner flyktninger er kvinner og barn.

* Forventet levealder for kvinner, kvinners karrieremuligheter og inntekt er høyest i Sverige, Canada, Norge, USA og Finland.

Politisk deltakelse

* Bare 24 kvinner har vært valgt til statsoverhoder eller regjeringssjefer i dette århundret.

* Prosentandelen kvinnelige statsråder i verden har steget fra 3,3% i 1987 til 6,2% i 1996.

* Kvinner har 10,3% av setene i verdens nasjonalforsamlinger.

* Det er sju kvinner blant FNs 185 toppdiplomater.

Kvinner og utdanning

* Det finnes nesten en milliard voksne analfabeter i verden. To tredjedeler av dem er kvinner.

* To tredjedeler av de 130 millioner barna i verden som ikke går på skolen, er jenter.

* I løpet av de siste 20 årene økte skolegangen for jenter i utviklingsland fra 38% til 78%.

Kvinner og arbeid

* De fleste kvinner tjener gjennomsnittlig rundt tre fjerdedeler av det menn tjener for samme arbeid, når en ser bort fra jordbrukssektoren både i utviklingsland og industriland.

* I de fleste land utfører kvinner rundt dobbelt så mye ubetalt arbeid som menn.

* Kvinner utgjør 31% av den offisielle arbeidsstyrke i utviklingsland og 46,7 % over hele verden.

* Verdien av kvinners ubetalte husarbeid og samfunnsarbeid er beregnet til å utgjøre mellom 10 - 35% av brutto nasjonalprodukt over hele verden.

* Kvinner har mindre enn 6% av topplederstillingene i næringslivet på verdensbasis.

* Kvinner har 35% av fagstillingene i FNs sekretariat, inkludert 17,9% i toppsjiktet.

Kvinner og befolkning

* Det er litt færre kvinner enn menn i verden. For hver 100. mann er det 98,6 kvinner.

* Familieoverhodet i hver fjerde husholdning i verden er en kvinne.

* Kvinner lever lenger enn menn i nesten alle land.

* Kvinner lever lenger enn tidligere. I 1992 ble kvinner i utviklingsland gjennomsnittlig 62,9 år, sammenliknet med 53,7 år i 1970. I industrialiserte land var forventet levealder for kvinner 79,4 år i 1992 mot 74,2 år i 1970.

Kvinner og helse

* Kvinner blir i økende grad smittet av HIV. I dag er 42% av de HIV-smittede i verden kvinner.

* Rundt 20 millioner aborter utføres under uforsvarlige forhold over hele verden hvert år og forårsaker 70.000 kvinners dødsfall.

* Komplikasjoner knyttet til svangerskap og fødsler fører til at rundt 585.000 kvinner dør hvert år, mer enn 1600 hver dag. I Afrika sør for Sahara dør hver 13. kvinne av svangerskaps- eller fødselsrelaterte skader. I USA forekommer et slikt dødsfall for hver 3300. kvinne.

* Globalt lider 43% av alle kvinner og 51% av gravide kvinner av blodfattigdom.

Kvinner og vold

* Hvert år blir rundt 2 millioner jenter omskåret.

* Over hele verden er 20 - 50% av kvinnene utsatt for vold i hjemmet i noen grad.

* Det er først og fremst kvinner og barn som er krigsofre i dag, ikke soldater.

* Bruk av voldtekt som våpen i krig er blitt mer åpenbart. Voldtekter i det tidligere Jugoslavia og Rwanda blir etterforsket og straffeforfulgt som krigsforbrytelser mot menneskeheten ved internasjonale krigsforbryterdomstoler av FN.

Statistikken er hentet fra Globus, FN-sambandet, som igjen har hentet den fra ulike kilder og er gyldig per november 1996.

Kvinneligaen som deltagere for fredskultur

Av Ellen Elster

Internasjonal kvinneliga for fred og frihet er som navnet sier en verdensomfattende kvinneorganisasjon som arbeider for fred og frihet. Siden starten i 1915 har organisasjonen arbeidet med fredskultur. Den har omkring 40 nasjonale medlemsseksjoner fra alle verdens kontinenter og representerer kvinner som lever i ulike samfunn og kulturer. Derfor vil utfordringene de står overfor og arbeidsmetodene være forskjellige, mens de har felles mål - nemlig en verden med fred, hvor konflikter løses med fredelige midler.

For å markere FNs internasjonale år for fredskultur ønsker den norske seksjonen av WILPF å presentere noen av Seksjonene for å vise fredskultur i et internasjonalt perspektiv. Kvinnes fredsarbeid avhenger av den situasjonen de lever i. Når kvinnene arbeider for å bygge opp et samfunn preget av fredskultur, handler det om å hindre de ødeleggende effekten av krigskulturen som er fredskulturens motsetning. Det betyr å hindre at samfunnets ressurser går med til å forberede krig, og å delta i oppbyggingen av samfunnet og skape forsoning etter en krig.

En globalisert verden

Globaliseringen gjør at problemene i verden er mer likeartet. Rapportene fra seksjonene, uansett om de kommer fra nord eller sør, øst eller vest, forteller om at gapet mellom de som har og de som ikke har, vokser. Fortsatt eksisterer gapet mellom den rike og den fattige verden, og det er ingenting som tyder på at dette gapet blir mindre, snarere tvert om. Det nye er at inne i landene blir gapet mellom rike og fattige større, også i vår del av verden. Markedskreftene får stadig friere tøyler og knyttes opp mot den internasjonale økonomien. Denne utviklingen hae også fått fotfeste i de mer tradisjonelle sosialdemokratiskelandene, som de nordiske, som tidligere var preget av en blandingsøkonomi med relativt sterk statlig styring.

Rikdommen uttrykkes i større andeler aksjeeiere, økte profitter fra næringsvirksomhet,

mens fattigdom uttrykkes ved arbeidsløshet, hjemløshet, lavere sosial velferd. Den franske seksjonen rapporterer at det er for det meste kvinner, unge mennesker som er på jakt etter sin første jobb, og eldre arbeidstakere som skyves ut av arbeidslivet.

USA har alltid ligget foran i denne utviklingen. Til tross for stor mediafokusering på den økonomiske oppgangen, er det flere hushold som har lavere inntekter enn for 15 år siden. Millioner av barn lever i fattigdom, går på nedslitte skoler og går til sengs sultne. Det er enormt stor mangel på tilstrekkelige helsetjenester for nesten halvparten av befolkningen. USA er verdens ledende våpeneksportør, har et voksende militærbudsjett og en utenrikspolitikk som fremmer næringsinteresser som har liten interesse for menneskerettigheter, demokrati og miljøhensyn, rapporterer den amerikanske seksjonen.

Samtidig er flere kvinner aktivt med i politikken både i regjering og i parlament. Den japanske seksjonen rapporterer at i 1999 fikk Japan en likestillingslov. I dette landet skjer det raske sosioøkonomiske endringer: kvinner får færre barn, den aldrende delen av befolkningen vokser, og det er blitt viktig for kvinner å realisere likestilling i samfunnet.

Men konfliktene er i Sør

Vi blir alle rammet av globaliseringen, mer eller mindre. Mens krig og uro synes å være konsentrert i Sør. Kanskje er det ingen tilfeldighet at det er her konfliktene

utspiller seg. Globaliseringen slår også verre ut i denne delen av verden.

Fattigdommen i de fattige landene i Sør kan ikke sammenlignes med den fattigdommen vi finner hos oss i Nord. Her eksisterer en fattigdom uten velferdsordninger og knapt noe sikkerhetsnett. Mange av landene er uten demokratiske regjeringer, og daglige overgrep og brudd på menneskerettigheter hører med til hverdagen. I Peru har for eksempel mange av de sivile institusjonene som skal ivareta folks rettssikkerhet, opphørt å fungere. Det har igjen ført til at samfunnet er blitt gjennomkriminalisert.

Indre konflikter og uro gjør ikke situasjonen enklere. Rapportene fra blant annet Sierra Leone og Sri Lanka viser at det er befolkningen som lider, og at pågående kriger hindrer landene til å bygge opp og få utvikle seg til gode samfunn å leve i. Den russiske seksjonen nevner spesielt i årsrapporten sin at det siste året har arbeidssituasjonen vært vanskelig på grunn av kontinuerlige væpnede konflikter. Dette har forverret den politiske og økonomiske situasjonen i landet.

Situasjonsbetinget fredsarbeid

På hvilken måte kan en si at fredsarbeidet skiller den ene regionen fra den andre? Som grunnlag for denne reportasjen sendte vi ut et spørreskjema til alle WILPFs seksjonene. Innen fristen hadde vi beklageligvis bare fått to svar, fra seksjonene i Sverige og Sierra Leone, to seksjoner hvis ramme-

betingelser for fredsarbeid er totalt forskjellige. Det er vanskelig å si noe representativt, men disse to seksjonenes arbeid kan om ikke annet tjene som eksempel. Utover disse to svarene bygger det som følger på seksjonenes årsrapporter.

På spørsmål om hvordan seksjonene fremmer fredskultur i samfunnet sitt, svarer den svenske seksjonen at de ofte har kontakt med regjeringen. De blir blant annet bedt om å uttale seg om offisielle utredninger o.l. Seksjonen har nylig sagt et absolutt nei til en lovfesting av militærtjeneste for kvinner. De har hatt møter med ministrene om globalisering og har protestert mot WTO og mot krigen i Colombia, for å nevne noe.

Sierra Leone preges av krigssituasjon. Seksjonen oppsto som en protest mot krigen og for å bidra til fred. De arbeider både med å bidra i fredsprosessen gjennom bevisstgjøring, forsoning mellom grupper og å bygge opp alternativ, og til å hele de sårene som krigen har påført samfunnet gjennom arbeid med flyktninger og de driver psykososialt arbeid med mennesker med store psykiske traumer.

Av hindringer som seksjonene møter nevner svenskene at finansiering av arbeidet er vanskelig. Sierra Leone peker på problemer av en helt annen art: "Vi står overfor problemer med at menn mener at freden er deres sak, som kvinner ikke har noe med å blande seg opp i."

Fra sosialt arbeid og utviklingstiltak i marginale områder til nedrustningskampanjer rettet mot regjeringer og FN

Andre seksjoner i Latin Amerika, Karibien og Asia nevner i sine årsrapporter at de er opptatt av fattigdommen i befolkningen og arbeid med forskjellige utviklingstiltak. Vi presenterer i dette nummeret førskoleprosjektet i Peru, som den norske seksjonen har støttet gjennom mange år.

Utviklingstiltak blant marginale samfunnsgrupper er ikke uvanlig. Dette skjer blant kvinner i landdistriktene i Sri Lanka, så vel som i Colombia. Seksjonen her konsentrerer seg om familier som har måttet flytte fra mindre lokalsamfunn til havnebyen Cartagena på grunn av

konfrontasjoner mellom guerrillaen, hæren og paramilitære styrker. Familiene må bo i overbefolkede områder og i stor fattigdom. De fleste familiene består av kvinner og barn. Områdene er eksplosive og spenningen er økende. Sosialt arbeid blant disse er en måte å redusere spenningen på.

Årsrapportene til seksjonene i de andre vestlige landene peker i samme retning som seksjonen i Sverige. De konsentrerer arbeidet sitt om nedrustning og sikkerhetspolitikk, henvendelser til regjeringen, lobbyvirksomhet overfor beslutningstakere og FN-systemet i særdeleshet. Den russiske seksjonen synes å ha fått direkte linje til politikere. Seksjonen er aktiv i den nasjonale komiteen

om "Kvinner, familie og demografi" som ble initiert av Statsdumaen. Videre deltar

med lemmene aktivt i høringer, rundebordskonferanser og andre aktiviteter innenfor rammene til Statsdumaen og andre offisielle institusjoner. Oppfølging av Haag-appellen for fred er et annet tema som går igjen.

Det er et gjennomgangstrekk at alle seksjonene søker samarbeid med andre frivillige organisasjoner som kvinnegrupper, miljøbevegelsen og andre fredsgrupper. Det som i hovedsak skiller seksjonenes arbeid er grovt sett knyttet til grad av demokrati i landene. I de mer demokratiske landene retter seksjonene oppmerksomheten mye mot styresmaktene, mens i de mindre demokratiske landene arbeider seksjonene i større grad med grasrota.

Situasjonen på Balkan og Kosovo

De fleste av de europeiske seksjonene har gjennom 1990-tallet vært opptatt av konflikten på Balkan og har etablert kontakter og et støtteapparat. "Kvinne til kvinne" er eksempel på det. Det hele toppet seg i 1999 da NATO under

USAs dominanse bombet Kosovo. Samtlige seksjoner protesterte mot bombingene av Kosovo og var særlig bekymret over følgene av bombingene, og flere pekte på at denne handlingen snarere var med på å gi grunnlaget for UCK-guerrillaen, og at bombeaksjonen ikke løste noe som helst.

Nabolandenes seksjoner i Albania og Bulgaria har også involvert seg i frivillig arbeid med flyktninger. De har besøkt og hjulpet familier praktisk, og lagt til rette for at flyktningene kan arbeide seg igjennom personlige og sosiale traumer de har opplevd. Som resultat av dette arbeidet er det blitt naturlig å skolere seg på fredsundervisning.

FNs internasjonale fredskulturår

De fleste seksjonene er opptatt av dette spesielle året, fredskulturåret, og har hatt planer for aktiviteter. Men når det gjelder hva seksjonene legger i begrepet fredskultur og kvinnes rolle i utviklingen av en fredskultur, kan vi bare videreformidle svarene fra Sverige og Sierra Leone.

Den svenske seksjonen knytter begrepet fredskultur opp mot det motsatte begrepet, krigskultur. De sier at vi lever i en krigskultur. Det militærindustrielle komplekset, som president Eisenhower advarte mot allerede på 1960 tallet, har vokst til å bli enda mer mektig. Nå ser til og med FN muligheten av å "løse" konflikter om menneskerettigheter med våpen. I en fredskultur skaper staten sterke og godt finansierte institusjoner for å løse konflikter uten vold og med støtte og initiativ fra NGOene. Fred og ikkevold burde bli undervist på utdanningsinstitusjonene på alle nivå.

I Sierra Leone definerer seksjonen fredskultur som en måte å leve på, dagliglivets aktiviteter gjennom gode mellommenneskelige forhold og gjennom å skape leve-yktige nærmiljø, - kort sagt lykke for menneskeheten.

Begge seksjonene mener at kvinnene har en viktig rolle i utviklingen av en fredskultur. Sverige peker på at vi ikke er involvert i krigskultur på samme måten som menn. Seksjonen i

Sierra Leone slår fast at de ikke bare tror, men vet at kvinner kan spille en rolle i utviklingen av en fredskultur. Kvinner, særlig i Afrika, bruker lengre tid med barn enn menn. De oppdrar barna til å takle livet etter som de vokser opp. På grunn av denne rollen er de i bedre stand til å bistå den yngre generasjonen i å utvikle fredskultur, forutsatt at kvinnene sjøl er klar over hva dette innebærer.

Fredelig konfliktløsning innebærer at kvinner kan arbeide gjennom fredsorganisasjonene, mener svenskene. Kvinner fra Sierra Leone forteller at kvinnene i regionen har organisert seg sjøl som konfliktløser. For tiden er det en egen avdeling i OAU (organisasjon av afrikansk enhet) hvor kvinner kan delta i fredsprosessen i Afrika. Ut fra disse landenes kvinnesyn, kan vi ane at det ikke har vært helt enkelt å få det til. I tre land, Sierra Leone, Liberia og Guinea, har kvinnene etablert det de kaller for Mano-elvas fredsinitiativ hvor de arbeider for fred i regionen. (Mano er elva som renner gjennom disse landene).

Nesten alle seksjonene nevner i sine årsrapporter at de har spredd, samlet inn underskrifter og sjøl undertegnet til støtte for Manifest 2000. Et annet felles tema er oppfølging av Beijing plattformen i forbindelse med møtet i New York i juni tidligere i år. Et særlig anliggende har vært punktet om kvinner i væpnet konflikt og vold mot kvinner. I Danmark har seksjonen gjort et stort arbeid foran og etter møtet Beijing + 5, og det utarbeides nå en kritisk analyse av danskenes stilling på området. Enkelte seksjoner hvor kvinnerollen har hatt en tradisjonell tilbaketrukket rolle i offentligheten, eller har hatt en åpenbar nedvurdert stilling, har vært mer opptatt av kvinnes generelle stilling i samfunnet. FNs satsinger synes å være det som samler WILPF i et felles program.

For øvrig kan året summeres opp på følgende måte blant noen av seksjonene:

* Den australske seksjonen har lobbet myndighetene om å sette av et budsjett for det internasjonale kulturåret uten resultat.

Alt arbeid og ansvar rundt dette året har dermed falt på frivillighetssektoren.

* Yngre medlemmer i en av avdelingene på New Zealand har vært særlig engasjert i et prosjekt om hvordan kvinner kan motvirke vold gjennom gateteater, lobbyvirksomhet, forskning osv.

* Den nederlandske seksjonen har benyttet freds-kulturåret til å fokusere på den uprorvoserte volden i samfunnet og vil benytte tiåret om fredskultur og ikkevold til det samme.

* I Frankrike har seksjonen fokusert spesielt på Menneskerettighetserklæringen og kvinnes rettigheter.

* Den russiske seksjonen har avholdt et symposium om "Kvinner og nasjonal sikkerhet" og en rundbordskonferanse om "Fredskultur og demokrati".

* I Sverige har seksjonen under overskriften "O-vergang fra en krigskultur til en fredskultur" vært retningsgivende for arbeidet. Lokalavdelingene har studert heftet "Women Define Globalisation" og et nummer av "Fred & Frihet" om det militærindustrielle komplekset. Gøteborg avdelingen har gjennomført et seminar om håndtering av konflikter med blant annet deltakelse fra lærerhøgskolen. Mange av de lokale avdelingene er involvert i flyktningearbeid og retter særlig oppmerksomheten mot overgrep mot flyktninger og deres rettigheter i Sverige. Det er laget et hefte om rasisme som er distribuert i skolene i Sverige.

GLIMT FRA NOEN WILPF-SEKSJONER

Sri Lanka

Landet er sterkt preget av krig, og spenningene synes å øke ved at selvmordsbomber til stadighet går av.

Krigssituasjonen får alvorlige konsekvenser på landets økonomi og folks liv. Over en femtedel av nasjonalbudsjettet brukes på forsvar. Nesten 40% av befolkningen lever nesten under fattigdomsgrensen.

Men folk lengter etter fred. Derfor er det blitt en sterk fredsbeveg-

else, men som tidvis hemmes i sine aktiviteter på grunn av krigen. Mennesker på tvers av religiøse og etniske grenser og i alle aldre deltar i fredskampanjene. Fred, nasjonal harmoni og forsoning er nå inkludert i skolefagene.

Seksjonen deltar i de mange kampanjene og spiller en aktiv rolle i flere organisasjoner. 8. mars ble markert med en stor marsj gjennom Colombo hvor seksjonen deltok aktivt med plakater og slagord mot krig, vold mot kvinner og for fred og nasjonal harmoni. De fikk samlet inn omkring 100.000 underskrifter for fred som ble overlevert Sri Lankas president. Omkring 150 kvinner fra landdistriktene organiserte en stand med salg av egenproduserte håndverk.

Flere av lokalavdelingene er involvert i opplæring av barn om barns rettigheter i verden. De gjennomfører også ledertreningsprogram blant kvinnene i landdistriktene. I disse programmene fokuseres det på kvinners menneskerettigheter og etablering av kvinnearbeidsplasser i distriktene.

Sierra Leone

Sierra Leone er som flere andre land i Afrika et rikt land, men på grunn av en ni år gammel indre krig, er landet ødelagt, og befolkningen er taperne. Konsekvensene er ødeleggelse av mennesker ved død og alvorlige skader, voldtekt mot gamle og yngre kvinner, flyktningproblemer, ødelagt infrastruktur og miljø.

Gjennom konflikten har befolkningen utviklet ikkevoldsstrategier. Som resultat ble WILPF seksjonen etablert i 1996 og akseptert som medlem internasjonalt i 1998.

Konflikten i landet fører til at

seksjonen bruker mye av sin tid til fredsprosesser og forsoning mellom befolkningsgrupper. Store deler av

befolkningen er traumatiserte. Seksjonen yter psykososial støtte til mange mennesker i slike situasjoner.

Costa Rica

Seksjonen i Costa Rica har et hovedfokus på kvinners arbeidssituasjon i frisonene, som er områder der multinasjonale selskaper har etablert seg, og som innebærer omgåelse av arbeidsrettslige bestemmelser. Costa Rica åpnet opp for slike frisoner, med negative konsekvenser for de kvinnelige arbeidende, som det er flest av, og undergraving av samfunnet for øvrig. Det er lenge siden at landet avsto fra å utvikle et militærvesen.

I stedet ble det satset på utdanning og helse. Det de nå har oppnådd, står i fare for å bli underminert.

Seksjonen ble motivert til å intensivere dette arbeidet etter fjorårets IEC-møte i Costa Rica. De tar opp spørsmålet med regjeringen og departementene på forskjellige måter. De har gjennomført seminarer for arbeidsdepartementet og for andre relevante målgrupper om kjønnsperspektivet i arbeidsmiljøvernlovgivningen og konsekvenser for arbeidssektoren av globaliseringen.

Et annet område seksjonen arbeider med er fredsundervisning. De har laget et hefte som presenteres i de offentlige skolene, og de har samarbeidet med et skoleinternat for unge jenter. Arbeidet har gått ut på å øke sjøltilliten og evnen til konfliktløsning blant jentene.

Midt-Østen

Kvinneligaen i området har tre seksjoner, i Israel, Palestina og Libanon. Det meste av deres arbeid er konsentrert om mange års konflikt i området, men ut fra hvert sitt ståsted. Det vises for øvrig til artikkelen om historisk gjennomgang av seksjonenes rolle.

Den israelske seksjonen skriver i sin årsrapport at fredsprosessen

mellom Israel og Palestina og sameksistens i området er viktig for dem. De nevner et eksempel der seksjonen besøkte den arabiske landsbyen Ein Hud sammen med andre fredsorganisasjoner. Da Staten Israel ble proklamert i 1948, måtte mange palestinere flykte. Noen nektet å forlate landet sitt og bygde opp egne landsbyer. Etter hvert ble palestinerne godkjent som israelske innbyggere og betaler skatt som andre innbyggere. Til tross for dette er landsbyene deres ikke godkjent som boområder. De mangler det meste som veier, strøm, vann, skoler, helsetilsyn osv. Ein Hud er en slik landsby. Den israelske seksjonen samarbeider med landsbybeboerne i deres kamp for å få bygget opp nødvendig infrastruktur.

Daglige uroligheter og konfrontasjoner mellom palestinsk ungdom og israelsk politi berører hele det palestinske samfunnet og opptar arbeidet til den palestinske seksjonen. De opplever å ha lang vei igjen før fred er etablert. Det er store forskjeller i levekårene mellom israelere og palestinere, og palestinere utsettes daglig for urettferdige overgrep.

I Libanon har et stort antall av sivilbefolkningen og fredsbevegelsen stått på for å kreve betingelsesløs tilbaketrekking av israelske styrker fra Sør Libanon. Dette skjedde tidligere i år. Landet har store økonomiske utfordringer som etter mange års krigstilstand må løses. Helse, utdanning og bolig for de mange som har mistet hjemmene sine under krigen prioriteres. Seksjonen i Libanon har startet en «Håp-kampanje» med støtte fra mange andre grupper. Formålet med kampanjen er å engasjere folk til å ta i et tak for gjenoppbyggingen av landet. Seksjonen har også tatt initiativ til ungdomsleire for forsoning for ungdom fra forskjellige distrikter, religioner og sekter for å lære å leve sammen. Problemer blant palestinske flyktninger og sosiale og politiske rettigheter for kvinner, samt gratis juridisk bistand til kvinner, er også et viktig anliggende.

Albania

Det albanske samfunnet ble mil-

itarisert ved at håndvåpen ble delt ut til alle husstander under kommunistregimet. Dette har lenge ført til ukontrollert bruk av våpen, og med mange tragiske hendinger og tap av uskyldige liv som resultat. Kvinneligaen satte derfor i gang et nedrustningsprosjekt. Det var nødvendig å få bevissthet rundt den dobbelrollen kvinnene har som mødre og innbyggere. Arbeidet kom i gang i 1997.

Det ble utarbeidet et spørreskjema som ble delt ut i sju landsbyer for å finne ut av hva befolkningen mente om tilgjengeligheten av våpen og hvilken vilje det var til å levere dem inn. 750 skjema ble delt ut. 75% av dem som svarte, var kvinner hvorav 94% var mot bruk av våpen. Et klart flertall av kvinnene ønsket å levere inn våpnene (82%). Det ble samtidig rapportert at mennene i familiene ønsket å beholde dem for å kunne forsvare seg sjøl og familien. Utover dette har seksjonen arbeidet med en utstrakt informasjonskampanje om prosjektet. Så kom krigen, og nedrustningsarbeidet ble dermed skjøvet i bakgrunnen.

Stillehavsregionen

Kvinneligaen har seksjoner i Australia, New Zealand, Japan, Filippinene og Polynesia i denne regionen. Der arbeider de delvis sammen i et nettverk av freds- og nedrustningsgrupper i et fellesskap mot militarisme og opprustning og ikke minst stormaktenes bruk av regionen til atomvåpenprøver. Urett og menneskerettsovergrep på befolkningen i blant annet Øst-Timor og Fiji er også et felles anliggende.

Seksjonene i Australia og New Zealand er også opptatt av den uretten som urbefolkningen er blitt og fortsatt blir utsatt for, både når det gjelder like rettigheter og velferdsordninger i samfunnet. Den største andelen av den fattige befolkningen består av denne gruppa. Det er også denne gruppa som drives ut fra sine områder på grunn av uranutvinning.

I New Zealand er det avholdt konferanser om uranutvinning, atomprøver og atomlagring, militarisme og konsekvensene av

koloniseringen som tap av jord og kultur, miljø-ødeleggelser og overgrep mot menneskerettighetene.

Irland

Den irske seksjonen er liten og den eneste kvinnegruppa som arbeider med fred i Irland. Til tross for mange år med voldelige konflikter i Nord-Irland, etterfulgt av en skjær fredsprosess, har det vært relativt lite kontakt med grupper i Nord-Irland. Seksjonen samarbeider mye med andre kvinnegrupper. Fokus på kvinnes stilling i Irland har bidratt til at irske kvinner har fått høyere sjøltillit og er i stand til å heve stemmene sine i samfunnsdebatten og om kvinners rettigheter. Irland har lenge vært kjent som et konservativt katolsk land hvor kvinnes stilling har stått svakt i samfunnet.

EU-medlemsskapet har gjort at landet for tida har god økonomi som har ført til at flere kvinner får

utdanning og deltar i arbeidslivet. Men også i dette landet er gapet mellom de rike og fattige blitt større de siste årene. Særlig i de større byene finnes hjemløse, enslige mødre som sliter med å få endene til å møtes.

Irland er sikker-hets-messig et nøytralt land, men trues nå til å gå inn i NATOs Partnerskap for fred. Det fører til at den irske seksjonen har satt i gang en kampanje for å få gjennomført en folkeavstemning om spørsmålet.

Seksjonen har også fått med seg Irlands nasjonale kvinneråd, den største kvinneorganisasjonen, til å gå mot våpenhandel. Transnasjonale selskaper bruker blant annet Irland til å produsere deler til våpenindustrien.

Norden

Norden består av rike land sett i en verdenssammenheng. Det er lenge siden det var krig eller kon-

flikt som var opprivende for samfunnet. En har funnet fram til institusjonelle former for å løse uenigheter på, former som ofte særpreger vestlige demokratier.

Seksjonenes arbeid særpreges i stor grad av å rette henvendelser til regjeringen og myndighetene om ulike spørsmål og særlig protester mot tiltak innen det militære området. Fordi organisasjonene er små, med få folk og lite ressurser, samarbeides det mye med andre organisasjoner på områder som det er naturlig å stå sammen om.

Som NATO-land opplevde seksjonene i Norge og Danmark det som provoserende å bli trukket med i krigen mot Jugoslavia. Mye tid har gått med på å forsøke å influere på regjeringens politikk, media og folk flest om å ta ansvar for følgene av krigen, uten hell.

Fredens barn

av Hermien Stoop Prestbakmo

Evalueringsrapport fra prosjektet «Fredens Barn», førskole, i Lima, Peru i regi av LIMPAL.

IKFF Norge og LIMPAL Peru har nylig avsluttet førskoleprosjektet i Lima, Peru, finansiert av NORAD og FOKUS. (Informasjon om prosjektet har stått i tidligere nr av Fred og Frihet - hvilke?) I 1999 bevilget FOKUS midler til en evaluering. Hvilke resultater har en oppnådd i løpet av prosjektperioden 1994-1998?

LIMPAL Peru står i en særstilling i Peru som den eneste kvinneorganisasjon for fred og mot vold. De forsøker å eliminere årsakene til vold og andre former for overgrep gjennom dialog og konfliktløsning, tuftet på FN's menneskerettighetserklæringer og likestilling mellom kvinner og menn. Førskolen "Fredens barn" gir tilbud til barn mellom tre og fem år som lever under svært fattige og dårlige sosiale forhold, med mor ute i arbeid og barna overlatt til seg

selv. Det var kvinner som bruker det kvinnehuset LIMPAL driver i Lima som ønsket et slikt tilbud. Den pedagogiske oppfølgingen overfor barna innbefatter emner om fred, rettferdighet, kroppsbevissthet i overgrepssituasjoner, barns rettigheter, m.m. Ledelsen har anstrengt seg for å trekke inn både familien og samfunnet omkring i disse spørsmålene

Historisk bakgrunn for bydelen San Genaro i Chorillosdistrikt

I 1979 gikk en gruppe gruvearbeidere fra det sentrale Peru og deres familier til Lima for å protestere mot de forholdene de levde under, med manglende lønnsutbetalinger, ikke tilgang på jord og stor fattigdom. De besluttet å bli i Lima og slo seg til på udyrket mark i utkanten av byen. Situasjonen for kvinner og barn var svært vanskelig. Kvinnene organiserte seg og fikk dekket de mest elementære behov for mat og helse. I dag står kvinnene bak over f.eks.

40 suppestasjoner. Arbeidssledigheten er høy.

Chorillosdistriktet er blant de fattigste områdene av Lima. Befolkningen her utgjør 60% av de fattigste i Peru. 3/4 er arbeidsløse eller har leilighetsarbeid. Inntektene ligger under regjeringens fattigdomsgrense på 40\$ per måned. 1/3 av Perus befolkning består av barn. Nesten halvparten av barna i skolealder er underernærte og fysisk utviklingshemmet. Av disse bor 1/3 i byene og 2/3 i utkantstrøk. Hvert femte barn lever i forhold under fattigdomsgrensen. Den nyliberalistiske trenden har direkte negative følger. Halvparten av barna arbeider i den såkalt uformelle sektor og av disse er 4/5 under 12 år.

Undervisningsdepartementet t anslår at for 1000 barn som begynner på skolen fullfører bare 600. Bare 320 fullfører barneskolen uten å måtte gå klassen om igjen. Det verste er de 400 som forlater skolen uten å fullføre den.

Et annet problem som følger med fattigdommen er vold. Nesten halvparten av barna blir mishandlet av sine fedre. Derfor er det viktig å informere folk om de rettigheter de faktisk har og å lære barna å leve opp til begreper som fred, fordragelighet, respekt og verdighet.

Evalueringkriterier

Siden kriteriene for inntak i førskolen var basert på fattigdomsgraden, sosiale problemer og helseforhold, spurte en seg hvordan disse forhold virker inn på barna. Hva har de to-tre årene på førskolen betydd for deres utvikling, ferdigheter og holdninger videre i neste trinn, barneskolen. Har det betydd noe for hele familiens psykososiale utvikling?

Evalueringen

20 barn, ti jenter og ti gutter og deres familier har deltatt i evalueringen, fire for hvert årskull mellom 1994 og 1998. Alle barna hadde fullført alle tre førskoleår med tilfredsstillende resultater. Informasjon om barnas helsemessige, sosiale og funksjonsmessige situasjon gjennom årene på førskolen var tilgjengelig. De som var ansatt i førskolen i de aktuelle årene ble samlet, og man gjennomgikk målsetning og framgangsmåten for undersøkelsen. Informasjon om barnas nåværende situasjon på områdene helse, sosiale og økonomiske forhold og skoleprestasjoner ble innhentet og resultatene sammenlignet.

Det viste seg at det var små endringer i den sosio-økonomiske situasjonen for familien (arbeid/ikke arbeid, far og mor/alene mor) for den perioden barna gikk på førskolen og nå.

Sammenligning mellom ytelser og resultater for det enkelte barn da og nå viser derimot positive utslag. Av de 90% som hadde gode karakterer og ferdigheter fra førskolen hadde fortsatt 80% disse

gjennom barneskolen.

Konklusjon

Selvom barna kommer fra forhold som gir dem et dårlig utgangspunkt for å klare seg gjennom skolen, viser det seg at de klarer seg tildels svært godt når de får en tidlig positiv start som stimulerer til egen utvikling. 115 barn har nytt godt av dette førskoletilbudet.

Mødrene var tilfredse med oppfølgingen av familien helsemessig, psykososialt og med den informasjonen de fikk om kvinner og barns rettigheter. Kunnskap om egne rettigheter har bidratt til et bedre miljø i hjemmene. De ga videre uttrykk for et godt samarbeid med staben på førskolen og kommunale institusjoner, og de fikk delta aktivt i utformingen av førskole-konseptet. De ansatte gir

uttrykk for et godt og stimulerende miljø. Det er ikke lett å overleve i et land som Peru. Dette gjelder også for «Fredens Barn». Resultatene som er oppnådd gjennom årene kan likevel sammenfattes som et sterkt kvinnettverk med kunnskap om egne rettigheter. Kvinnene har erfart at rettighetene blir praktisert gjennom psykososial oppfølging fra fagfolk og egne markeringer og demonstrasjoner. Førskolen inngår i dette nettverket som et nødvendig og stimulerende element. Det kan se ut til at alle disse elementene til sammen utgjør en drivkraft i kampen for et bedre liv.

Resultatene av denne evalueringen vil bli et ledd i det videre arbeid overfor myndighetene. Evalueringshäfte er det første offentlige dokumentet som LIMPAL Peru har gitt ut.

Vi har lov til å være litt stolte sammen med dem over det vi har oppnådd. (Denne rapporten er fra det LIMPALS hefte.)

Fredskultur – et omfattende prosjekt

UNESCOs egen publisering UNESCO and a Culture of Peace heter det: «Fredskultur er et omfattende prosjekt knyttet opp mot økonomisk sikkerhet og utvikling, politisk sikkerhet og demokrati, militær sikkerhet og nedrustning, kostnytte analyser og økonomisk omfordeling og utvikling av global solidaritet.» Videre i samme bok blir disse områdene trukket fram som vesentlige for å fremme en fredskultur:

* Kamp mot fattigdom

En kan bare oppnå fred dersom befolkningen har fått tilfredsstillt sine grunnleggende behov. De fleste kriger foregår i fattige områder av verden. Fredskultur må sees i sammenheng med kampen for en rettferdig fordeling av jordas ressurser og en økologisk bærekraftig utvikling.

* Demokrati og politisk sikkerhet

Sannsynligheten for krig er langt mindre i et deltakende demokrati enn under diktatoriske styreformers. Deltakelse, dialog, meglings og kompromiss må sikres institusjonelt.

* Militær sikkerhet må erstattes

med andre strukturer og institusjoner internasjonalt og regionalt som sikrer opprettholdelse av dialog og meglings mellom parter i konflikt

* Kostnytte analyse

Krig har man kunnet føre i stor grad pga. den profitten den genererer, ikke bare for seierherrene, men også de som leverer utstyr og materiell. Å omforme våpenproduksjon til sivile formål vil være en viktig del av arbeidet for å bygge en fredskultur.

WILPFs arbeid for fred i Midt-Østen

1997 publiserte WILPF et hefte (31 s) med en oversikt over organisasjonens fredsarbeid i Midt-Østen, og svensk IKFF utga et hefte (15 s) om den svenske innsatsen der. Jeg gjengir her det vesentligste av historien om WILPFs fredsarbeid i området, pluss noen tilleggsopplysninger om bakgrunnen for konflikten.

WILPF har engasjert seg i palestinaspørsmålet siden tidlig i 1920-årene. Håpet var å hjelpe palestinerne og jøder til en fredelig sameksistens i Palestina, som den gang var et britisk mandat som omfattet deler av det gamle Palestina mellom Syria i nord og Egypten i sør. Området hadde vært under islamsk styre fra 636 til 1918 (med unntak av korsfarertiden), da det ble erobret av britene. Under to opprør i de to første århundrer av vår tidsregning ble så å si alle jødene i Palestina utryddet. I det 19de århundre begynte jødisk kolonisering med europeisk støtte. Etter 1918 fortsatte denne under forbitret motstand fra den arabiske befolkningen.

WILPF oppnådde lite i årene før annen verdenskrig. Situasjonen var vanskelig på grunn av briteres politikk, et slags dobbeltspill, som på en gang oppmuntret palestineres nasjonalfølelse og anerkjente jødernes rett til et hjemland i Palestina.

I 1930 forsøkte svenske Elisabeth Vaern-Bugge å få opprettet en WILPF-gruppe i Jerusalem. (En ren jødisk WILPF-gruppe eksisterte allerede i Tel Aviv). Hun fikk samlet kristne arabere og jøder sammen, men de muslimske kvinnene ville ikke komme. De var uselvtendige og ville ikke foreta seg noe uten ekte-mannens godkjenning. Til Elisabeths store skuffelse trakk de kristne arabere seg fra gruppen, men hun oppnådde i alle fall å få dannet en muslimsk WILPF-gruppe i Ramallah. Hun innså at

det var umulig å få til samarbeide mellom kvinner av forskjellig tro. Dette var den spede begynnelse på WILPFs engasjement i konflikten. Organisasjonen arbeidet videre i årene som fulgte – fulgte nøye med i utviklingen i Palestina. Seminarer ble holdt for å gi og få informasjon, en stadig søken etter måter å fremme samarbeid mellom de to folkene som måtte dele det samme landet.

F N s beslutning etter annen verdenskrig om å dele Palestina mellom jøder og palestinere, arabernes motstand mot å akseptere dette, og krigen mot Israel skapte problemer og farer i regionen. I tråd med sin tradisjon

ønsket WILPF å sende en »fact-finding» person til Midt-Østen allerede i 1956. I 1958 reiste Madeline Bouchereau til området. Hun besøkte 5 land i løpet av 2 måneder: Egypt, Libanon, Irak, Iran og Jordan. Hun snakket med både samfunnsstopper og vanlig folk. Hun skrev en detaljert rapport om forholdene i regionen, blant annet om hvor dårlig palestinerne ble behandlet, og kom med anbefalinger om hva som burde gjøres, anbefalinger som burde følges den dag i dag. Dialogen mellom arabiske kvinner og WILPF og Madelines reise førte til at det ble opprettet en WILPF-seksjon i Libanon i 1962.

WILPF hadde, og har fremdeles, en stor jødisk medlemsmasse. Minnene fra Holocaust preget i mange år WILPFs syn på konflikten, og manglende

personlige kunnskaper om det arabiske folk og deres situasjon gjorde at medlemmene var fulle av motvilje mot å kritisere Israels politikk overfor palestinerne. Etter hvert endret holdningene seg, og fra midten av 1960-årene kom en selvransakelsens tid som varte i mange år. Gjennom 60- og 70-årene holdtes det mange turbulente møter, og det var ikke uvanlig at medlemmer marsjerte ut fra møtene i protest.

I 1967 ble Johanne Reutz-Gjerme og Ingrid Lindstrøm invitert av »The Palestine Arab Women's League» til Libanon, Israel og Jordan. De kom tilbake bare noen få dager før 6-dagers-krigen som endret Midt-Østen-kartet betraktelig. Senere samme år la Johanne fram konkrete forslag om hva som burde gjøres. Disse er i stor grad sammenfallende med dagens løsningsforslag. Da Johanne trakk seg fra jobben som Midt-Østen-rapportør for WILPF etterlot hun seg et stort tomrom. Lederen av Israel-seksjonen døde, og den nye leder visste lite om WILPF og viste liten interesse for WILPFs freds- og forsoningspolitikk. I 1975 inviterte Libanon-seksjonen Libby Frank fra USA og daværende generalsekretær Edith Ballantyne til regionen. De besøkte Libanon, Syria og Israel, og på eksekutivmøtet i Tyskland la de fram forslag som fremdeles uttrykker WILPFs politikk selv om de blitt justert i takt med den politiske utviklingen i regionen. Den israelske seksjonen ble ekskludert fordi den ikke etterlevet WILPFs program.

Etter 1975 har mange WILPF-delegasjoner, særlig fra Sverige og USA besøkt Israel og de okkuperte områdene. Utallige seminarer er blitt arrangert, og WILPF-medlemmer er ofte blitt invitert av andre organisasjoner for å bidra med sine erfaringer og kunnskaper. I 1983 ble en ny israelsk seksjon godkjent av WILPF og en seksjon i de okkuperte områ-

dene i 1989.

Gjennom 80- og 90-årene har WILPF invitert møter mellom israelere og palestinere, ikke bare NGOere, men også samfunnsstøper. WILPF har vært en av hovedinitiativtakeme til det FN-støttede møte for NGOere om palestinaspørsmålet i 1983, og senere et aktivt medlem av den internasjonale samordningskomiteen for NGOere om samme spørsmål. Jeg kan ramse opp NGO-

konferanser i Firenze i 91, Geneve 92, Malta 93, og hele tiden sørget WILPF for at jødiske og israelske kvinnelige fredsarbeidere deltok. I 1995 reiste en internasjonal WILPF-delegasjon til Libanon for å studere forholdene der etter fredsslutningene i 1990. Rapporten om palestinernes leveforhold i flyktningeleirene var meget nedslående. WILPF fulgte opp med artikler, møter og seminarer og holdt også en tale for FNs men-

neskerettighetskommisjon (52.seksjon). Hele talen er gjengitt i heftet.

På heftets siste sider er gjengitt alle WILPFs politiske uttalelser og resolusjoner om denne konflikten.

Det er møter og konferanser jeg ikke har nevnt, men min hensikt med det jeg har skrevet er å vise vilket engasjement WILPF har hatt i alle disse årene, og jeg kan jo ikke ta med alt.

Unesco - fredskultur på agendaen

av Ellen Elster

UNESCO, FNs organisasjon for utdanning, vitenskap og kultur, har tatt FNs internasjonale fredskulturår på alvor. Er det grunn til å spørre om UNESCO er et slags fredslibi for FNs generalforsamling? Hva kommer det av at den norske regjeringen ikke har ønsket å markere dette året?

Denne artikkelen tar ikke sikte på å svare på disse spørsmålene. Her beskrives noe av UNESCOs formål og virke og Den norske UNESCO-kommisjonens arbeid for å fremme fredskultur. Det er ved denne gjennomgangen at disse spørsmålene reiser seg.

Ingeborg Breines og Ingrid Eide er to norske kvinner som gjennom mange års arbeid har bidratt til å få satt fredskultur på dagsorden i UNESCO. Kjønnsperspektivet er inkludert i begrepet. Det vises blant annet til artikkelen til Ingrid Eide i dette nummeret og til omtalen av boka "Male Roles, Masculinities and Violence - A Culture of Peace Perspectives" som de begge er redaktører for.

- Med FNs generalforsamlings vedtak om FNs erklæring og handlingsplan for fredskultur har UNESCO beveget seg fra å bearbeide konseptet "Hva er fredskultur" til "Hvordan kan vi få til en fredskultur hos oss?" UNESCO kan vise til en rekke prosjekter gjennom støtte til medlemslandenes behov og initia-

tiv og ved å formidle "best practice".

Dette sa Ingeborg Breines, direktør for UNESCOs kvinne- og fredskulturprogram, på et seminar i regi av FN-sambandet ved inngangen til Fredskulturåret. Hun stilte spørsmål om hvorfor verden synes å være mer villig til å betale krigens kostnader enn fredens kostnader?

- Hva er hovedhindringene for en global fred? Hvem tjener på volds- og krigskulturen? Hvordan kan den enkelte bidra til å vise at fredskultur er lønnsomt og spennende? Er det mulig å bruke tusenårsskiftet til å starte med blanke ark?

Hva gjør UNESCO?

Den overordnede målsettingen for UNESCO er å bidra til å fremme utvikling og fred gjennom samarbeid innenfor utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon. Gjennom nesten hele 1990-tallet har satsingen på fredskultur, hvor kjønnsperspektivet har stått sentralt, vært en viktig oppgave. I vedtektene heter det at alle skal kunne få tilgang på utdanning og på den måten bidra til å utvikle en fredskultur. UNESCO har vedtatt utdanningsprogrammet "Education for all throughout Life". Det innebærer grunnutdanning for alle og utvikling av utdanningssystemene for å legge til rette for livslang læring. Utvikling av

skolenettverket Associated Schools Project (ASP) er et spennende prosjekt som setter ideer ut i handling. Det vises for øvrig til oversikter og eksempler som følger disse sidene.

I alle medlemslandene er det etablert UNESCO-kommisjoner. Formålet med den norske kommisjonen, er å fremme UNESCOs formål i Norge og arbeide for norske interesser innenfor rammen av UNESCOs program. Kommisjonen fungerer som rådgiver for regjeringen og norske myndigheter i UNESCO-saker og for den norske delegasjonen til UNESCOs generalkonferanse, og som bindeledd mellom UNESCO og norske organisasjoner og institusjoner innen UNESCOs arbeidsfelt. Kommisjonen skal blant annet spre kunnskap i Norge om og vekke interesse for UNESCOs program og arbeid gjennom egen opplysningsvirksomhet og i samarbeid med andre berørte organisasjoner. Den har også mulighet til å ta initiativ til tiltak som kan fremme formålet med kommisjonens virksomhet.

Sekretariatet for Den norske UNESCO-kommisjonen opplyser at arbeidet retter seg primært mot det internasjonale miljøet, UNESCO med sin plassering i Paris. I Norge rettes oppmerksomheten på kulturarv og det internasjonale skolenettverket hvor det også er norske skoler med. De er opptatt

av å få menneskerettigheter og fredskultur inn i skolesystemet.

- I dette arbeidet ønsker vi å samarbeide med frivillige organisasjoner. Vi samarbeider nært med Norsk Fredssenter, Nabeskolen og Landsrådet for norske barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU). Det er klart at vi ønsker å utvide dette samarbeidet, sier Norunn Grande som er rådgiver i sekretariatet, til *fred & frihet*. Hun føyer til at temaet fredskultur og konkretisering gjennom fredsundervisning i skolen på alle nivå er viktige arbeidsområder for dem.

År 2000 - FNs internasjonale fredskulturår

FN har erklært at år 2000 skal være det internasjonale året for fredskultur. Styret i Den norske UNESCO-kommisjonen har bestemt at fredskultur skal være overordnet tema i kommisjonens virksomhetsplan for år 2000, og at aktivitetene i større grad enn tidligere skal reflektere arbeidet for å fremme en fredskultur.

UNESCO-kommisjonen arbeider innenfor fire hovedområder: 1) undervisning; 2) vitenskap, miljø- og sosioøkonomisk utvikling; 3) filosofi, etikk og humanvitenskapene; og 4) kommunikasjon. Dette er alle områder som lett kunne gjenspeile fredskultur. Men i følge virksomhetsplanen for kommisjonen er det bare området undervisning som reflekterer fredskultur. For eksempel er agenda 21 drivkraften bak programområdet vitenskap, miljø og sosioøkonomisk utvikling. Et av kvinneligaens anliggende er å få fredstemaet tilbake på Agenda 21 etter at det falt ut like etter at det ble formulert for snart 10 år siden. Den norske UNESCO-kommisjonens satsing er blant annet prosjektet om naturkatastrofereduksjon og bærekraftig utvikling i den sårbare kystsonen og på små øyer med overføring av kunnskap til utviklingslandene.

Kommisjonen har derimot integrert fredskultur i temaområdet undervisning. Årets satsing står det respekt av. Det er gjennomført to store arrangement. Det ene var konferansen i Tromsø om freds-

byggende arbeid i høyere utdanning hvor målet var å utfordre institusjoner innenfor høyere utdanning i Norge i forhold til undervisning i menneskerettigheter, konfliktløsning og fredsbyggende arbeid. Det andre arrangementet var freds-sommerskolen på Nansenskolen på Lillehammer sammen med Nansenskolen og Landsrådet for norske ungdomsorganisasjoner. tegnekonkurranser. Norunn Grande forteller at de nå arbeider med oppfølgingen av Tromsøkonferansen. Det positive er at Høgskolen i Buskerud og Universitetet i Oslo vil starte med undervisning om fred og menneskerettigheter.

Fredskultur prioriteres ikke i Norge

I sitt foredrag på FN-sambandets seminar hadde Ingeborg Breines et håp om at Norge kanskje ville nedsette en egen komite for fredskulturåret eller en tiårs komite for fredskultur og ikkevold for verdens barn (2001 - 2010). Hun viste til at Canada hadde opprettet en slik tverrdepartemental komite sammensatt av samtlige relevante aktører. Det ville være spennende om Norge kunne drøfte videre aspekter av fredskulturvisjonen sett i relasjon til Norges rolle internasjonalt og til norske behov. Hun viste blant annet til Norges internasjonale ry som et land med solidaritet med fattige land, brobygging nord/sør og som

Noen eksempler på hva Unesco har gjort for å fremme fredskultur

Fredskultur og fredsundervisning

UNESCO har hjulpet landet som har gjennomlevd voldelige konflikter til å bygge opp igjen undervisningssystemene, gjenerobre kulturminnesmerkene og få til dialog mellom tidligere rivaler eller fiender, som for eksempel i El Salvador, Mocambique, Congo (Brazzaville), Angola, Nicaragua og Burundi.

Fredsundervisningspakker er utarbeidet til bruk i flyktningeleire. Pakken er også tatt i bruk i Somalia.

Noen steder er det etablert egne fredskulturhus, som i Burundi. Hensikten er å tilby en nøytral grunn eller skape et nøytralt forum hvor ulike grupper av befolkningen kunne møtes på tvers av etniske, religiøse, politiske eller økonomiske barrierer.

Kvinner som brobyggere

I Rwanda bygget Pro Femmes Twese Hamwe, en paraplyorganisasjon av 33 kvinneorganisasjoner opp fredslandsbyer helt fra grunnen av, det vil si lage murstein, mure osv. Her tok de til seg foreldreløse barn, hutu og tutsi. Kvinnene har arbeidet for å frigi unge gutter fra fengslene slik at de kunne oppdra dem til "gangs mennesker". De har også forhandlet fram en arverebform som tillater kvinner å arve jord i én sterkt kvinnedomintert befolkning.

Dette arbeidet førte til at kvinnene fikk UNESCOs pris for fremme av toleranse og ikkevold i 1996.

UNESCOs film om "the Doves of Rwanda" har bidratt både til forståelsen av hvordan støtte opp om befolkningens egne tiltak, kan være utslagsgivende og mer spesielt til å se kvinners kapasitet, erfaring og potensiale for gjenoppbygging og heling av et samfunn som har gjennomlevd krig - dette til tross for at noen av disse kvinnene selv hadde fått alle sine nærmeste drept, og andre var mødre eller koner til dem som hadde begått forbrytelsene.

I nabolandet Burundi var det en svært møysommelig og vanskelig prosess å få de forskjellige kvinnegrupperingene til å gå sammen om en forsoningsplan. Gjennomslaget kom da de selv erkjente at de som kvinner hadde en spesiell brobygger rolle.

støttespiller til FN.

Det viser seg at den norske regjeringen ikke har prioritert å nedsette en egen komite med et sekretariat for Fredskulturåret og heller ikke gått ut med oppfordring om markeringer.

Derimot har det vært en rekke organisasjoner og enkeltindivider som har initiert aktiviteter for å markere året. FN-Sambandet har laget informasjonsfolder med Manifest 2000 på norsk. Denne ble delt ut på Verdens bokdag gjennom bokhandlerne. Flere har hatt fredskultur som tema i sine blader og tidskrifter. Sekretariatet samarbeider med flere organisasjoner om tiltak.

Myndighetenes holdning er kanskje ikke tilfeldig. Slik de framstår er de ikke konsekvente. På den ene sida fører de en solidaritetspolitikk med fattige land, legger vekt på preventivt diplomati som sikrer sosial trygghet, menneskerettigheter og likestilling, Norge har demokratiske tradisjoner og høy grad av likestilling mellom kjønnene, og har delt ut Nobels fredspris i snart over 100 år. På den andre sida slutter de norske myndighetene helt og holdent opp om NATOs militærstrategiske politikk som inkluderer atomopprustning.

UNESCO - et fredsalibi for FN-systemet?

Både Ingeborg Breines og Ingrid Eide har uttalt seg i flere sammenheng kritisk i forhold til FNs satsing på fredsbevarende styrker. De savner analyser på de negative konsekvensene av FN's militære intervensjoner, at det går med store ressurser til fredsbevarende operasjoner og nødhjelp i stedet for langsiktig satsing på utdanning, helse og infrastruktur. UNESCO har uttalt at det er viktigere å utvikle en varig fredstilstand og dyrke freden enn å forberede seg på krig og konflikter. Ikke minst fordi det er mer humant og mindre kostbart enn å reparere krigsskader.

Med slike uttalelser kan en undre seg på om UNESCO fungerer som en slags fredsskapende alibi for FN-systemet og verdens regjeringer.

Manifest 2000

For en kultur med fred og ikkevold

Bli med i den internasjonale kampanje for fredskultur og ikkevold

- * fordi år 2000 må bli en ny start, - en mulighet til å omgjøre en kultur av krig og vold til en freds- og ikkevoldskultur
- * fordi denne omforming krever deltagelse av hver og en av oss. Den må gi unge mennesker og framtidige generasjoner de verdier som kan inspirere til en verden basert på rettferdighet, solidaritet, frihet, verdighet, harmoni og velstand for alle
- * fordi fredskultur kan gi grunnlag for bærekraftig utvikling, miljøvern og et godt liv for oss alle
- * fordi jeg forstår mitt ansvar for menneskehetens framtid, - spesielt for dagens og morgendagens barn

JEG LOVER AT JEG

I MIN HVERDAG,
I MIN FAMILIE,
I MITT ARBEID,
I MITT LOKALSAMFUNN OG
I MITT LAND SKAL:

1. "Respektere alt liv"

Respektere alle menneskers liv og verdighet uten diskriminering eller fordommer.

2. "Motarbeide vold"

Praktisere aktiv ikkevold og motarbeide vold i alle former: fysisk, seksuell, psykologisk, økonomisk og sosialt, - særlig volden mot sårbare og undertrykte grupper som barn og ungdom.

3. "Dele med andre"

Dele min tid og mine ressurser på en generøs måte slik at ingen blir utstøtt, behandlet urettferdig eller utsatt for politisk og økonomisk undertrykkelse.

4. "Lytt med åpent sinn"

Forsvare ytringsfriheten og det kulturelle mangfoldet. Gi alltid dialogen en sjanse, - uten fanatisme, ærekrenkelse og avvisning av andre.

5. "Ta vare på jorda"

Fremme av et forsvarlig forbruksmønster og en utvikling som respekterer alle former for liv og bevarer jordens likevekt.

6. "Gjenskape solidariteten"

Bidra til utviklingen av mitt lokalsamfunn, med likeverdig deltagelse av kvinner og med respekt for demokratiske prinsipper for sammen å kunne skape nye solidaritetsformer.

Hva er rasisme?

av Karen Rald

I forbindelse med IEC-møtet i Berlin holdt WILPF et seminar om rasisme, rasediskriminering, fremmedhat og intoleranse.

93 kvinner fra 30 forskjellige land deltok fra 26. Til 29. Juli i WILPFs seminar om rasisme i Berlin. Seminaret var en forberedelse til FNs tredje verdenskonferanse mot rasisme, som skal holdes i Sydafrika i 2001.

Bruna Nota, WILPFs president, understreket at det ikke er konstruktivt bare å føle skyld og hat. Bare gjennom handlinger og aksjoner kommer vi videre og kan bekjempe rasisme, ulikheter og kriger.

Edith Ballantyne konstaterte at når det handler om å støtte aksjoner som dreier seg om rasisme, er de fleste mennesker tilbakeholdne – de skuler seg nærmest.

Den nazistiske ideologi bragte de rasistiske spørsmålene i fokus. Etter annen verdenskrig og Holocaust – etter at vi alle var blitt klar over hva som virkelig var blitt begått av overgrep, var det en stor skuffelse at det i fredsforhandlingene ikke var noe initiativ til å analysere årsakene til krigen og dermed rasismen. Det nye tyske riket ble bygget på asken fra det gamle.

I 1973 kom FNs første deklarasjon mot rasisme, fremmedhat og undertrykkelse – mange stater var imot de to siste formuleringene. Den andre verdenskonferanse om rasisme møtte stor motstand og gikk av stabelen uten særlig oppmerksomhet., især fordi den ikke fikk de samme økonomiske muligheter som andre verdenskonferanser. Ellers kan det nevnes at det eneste land som ennå ikke har gitt penger til konferansen i Sydafrika er USA.

Hva er rasisme?

Hva er så rasisme? Det er umulig å gi en offisiell definisjon av ordet, det viste også de mange innlegg på seminaret.

Rasisme er basert på FARGE og på MAKTE; de som har lys farge har et lettere liv enn de som har en mørkere farge. Når en gruppe er mer privilegert enn en annen, er det alltid spørsmål om økonomi.

Edith Ballantyne sluttet med en kraftig oppfordring til alle om å arbeide med problemene. WILPF har vært engasjert i tretti år: »Se dere rundt i samfunnet, det er rasisme i alle land, på grunn av hudfarge og andre avvik fra »normalen«. Legg press på regjeringene deres, skolene skal fremme likhet. Fortell om konferansen i ditt eget område. Rasismen kryper inn i oss uten at vi merker det. Vi får ikke fred i verden før vi blir av med rasismen».

Manjima fra India, WILPFs praktikant i Geneve, definerte rasismen som »Erkjennelse av farge, bakgrunn og kultur, enda før jeg har åpnet munnen. Det er folks refleksjoner når de ser meg». Hun følte rasismen utenfor India som FARGE, og innenfor India var det kastevesendet. Når hun var ute i NGO-sammenheng forventet alle at hun talte på alle sine landsmenns vegne, mens hun selv mente hun talte på egne vegne.

Et stort problem er »The culture of denial (benektelse)»: Jeg er ikke rasist men... Bemerkningen utelukker enhver diskusjon, og erkjennelse av problemene i samfunnet. Liberale regjeringer utpeker høyrefløyen som den rasistiske skurk, men gjøt ingenting med problemene. Og selv om man i våre dager snakker mye om »den globale landsby», hopper man over alle problemene og ender med et samfunn med de samme problemene!

Hva kan WILPF så gjøre i denne sammenheng? Vi kan forsøke å påvirke den offentlige mening, gi minoritetsgruppene mulighet for å komme til orde, påvirke lovgivningen i vårt eget land. WILPFs største styrke er vår forskjellighet!

Rasisme i forskjellige land

Fra et panel med fem kvinner fikk vi eksempler fra forskjellige mindretallsgruppers opplevelser av rasisme.

Fra Roma- og Sinti-gruppene ble det gitt en uhyggelig historisk beretning om forholdene under og etter annen verdenskrig, der de mistet sitt tyske statsborgerskap. Nå er de anerkjent som mindretallsgruppe, men deres hverdag er stadig fylt med negative opplevelser.

Samene i Norge er anerkjent som urbefolkning og har deres rettigheter når det gjelder kultur, språk og sosiale forhold. Men nå er debatten om rettighetene til beite-land blusset opp i Norge. De militære treningsleirene i Nordnorge, og samenes og statens (militærets) rettigheter støter sammen. Er det samenes eller statens rettigheter som skal råde? Denne debatten har ført til diskriminering av samene.

Fra USA var det Black Women som var i fokus. En dråpe mørkt blod og du er svart! De nye emigrantene er flyktet til en annen tilværelse, og nå kjemper de med etterkommerne av slavene om å få en bit av kaken, som blir mindre og mindre. Rekkene av eksempler på forskjellsbehandling av hvite og fargede er stor: Mindre utdanning, flere henrettelser, mindre til helse, færre institusjoner osv. Penger er makt.

Fra den store gruppen av afro-amerikanere og innvandrere fra Afrika i Berlin ble det også fortalt om vold og undertrykkelse under og etter den annen verdens-

krig. Nå er de blitt oppfordret til å arbeide mer politisk i samfunnet. Det hadde bl.a. vært et besøk av en amerikansk forfatterinne, som fikk kvinnene til å danne en felles gruppe for å få felles styrke.

Rasisme som årsak til krig og voldelige konflikter

Krishna Patel, som har arbeidet i FN i 25 år, mener at rasismen er en kreftbyll i samfunnet. Vi er ikke født rasister, men vi er oppvokst i et samfunn, hvor oppvekst og utdanning gjør oss til rasister. Grekerne ga oss demokrati, men de godkjente slaveri! Hvordan skal vi bekjempe det i et samfunn hvor selv de nasjonale strukturer og institusjoner har innebygget rasisme. Hun fremhevet >Nelson Mandelas suksess og snakket om konfliktene på Balkan og i Rwanda, hvor voldelige konflikter utløser undertrykkelse og rasisme.

Både den kollektive og den individuelle rasismen øker. Det er en tett forbindelse mellom rasisme og seksisme, hvis både er kvinne og farget møter du den hver dag.

Siden 1990 har neoliberalisme og globalisering styrt verden; for eksempel dominerer Bill Gates IT-nett alle land; men konflikter, kriger og minoritetsproblemer har økt i det samme tiåret. Store menneskemengder lider under krig, flukt osv. Det ser ut som den rassistiske filosofi er blitt sterkere i vår tid, hvor økonomisk spekulasjon kan ødelegge et lands økonomi på en dag.

Bare kapitalen kan bevege seg fritt over grensene – ikke menneskene, og også i handel er det undertrykkelse: Den rike verden kjøper billige råvarer fra u-landene og selger dyrt krigsmateriell til dem. Krishna sluttet med å oppfordre til å sine nærrområder til rasistfrie soner.

Rwanda og Burundi

I Rwanda forteller landets historie også historien om rasisme og vold; når en gruppe i samfunnet undertrykker en annen begynner konflikten. Konflikten mellom tutsier og hutuer som startet allerede under kolonitiden utviklet seg til

kupp og massakrer. Situasjonen er nå den værste noensinne og befolkningen er preget av forvirring og nervøsitet. Det er et sort hat mellom stammene, ofte har naboer drept hverandre, og alle har mistet familiemedlemmer.

Økonomien er brutt helt sammen, og inflasjonen stiger, samtidig med at all hjelp fra utlandet er stoppet. Soldatene røver og plyndrer rundt om i landet, og selv om presidenten reiser rundt i landet og forsøker å bringe fredsbudskapet frem, er det ingen som stoler på ham. Stor usikkerhet preger befolkningen. Nelson Mandela er fredsforhandler, men alle frykter at situasjonen kan eksplodere.

De fleste våpen kommer fra Europa. Som NGOer ble vi oppfordret til å undersøke til hvilke land, i hvilken bearbeidningsform og i hvilket omfang nettopp vårt land eksporterer sine våpen.

Et kvinnenettverk i Berlin

I de siste årene har rasismen igjen vist sitt sanne ansikt i Tyskland med både antisemittisme og fremmedhat. Folk inneles økonomisk i ytere og nytere, og det

er undertrykkelse og diskriminering i dagliglivet mot barn, eldre og fargede. Det er stor innvandring fra øst, og østtyskere har det problem at de ikke vet hvor de hører til. Etter murens fall håpet man på nye ideer og strategier, men ingenting har hendt.

De siste 5-6 år har et kvinnenettverk, OWEN, arbeidet med kvinnegrupper overalt i det tidligere Østeuropa for å samle kvinner og for å reorganisere, nytenke, få nye ideer og mål. De ønsker demokrati fra grunnen.

I Kiev hadde man hatt en konferanse, hvor man forsøkte å skape en dialog mellom østeuropeere, vesteuropeiske og fargede kvinner, men stereotypene og motsetningene var store. Mange opplevde en identitetskrise, og mange spørsmål ble lagt på bordet. Det var også konkurranse mellom gruppene i et multikulturelt team, samt maktkamp om anerkjennelse.

Seminaret sluttet med en oppfordring til alle både enkeltpersoner, kretser og seksjoner om å delta i arbeidet mot rasisme, fremmedhat og undertrykkelse.
Oversatt fra dansk av GTL

Regjeringen prioriterer krigskultur i forslag til statsbudsjettet

hvis støtten til frivillige organisasjoner kan være en målestokk. På forsvarsdepartementets budsjett for 2001 foreslår regjeringen å øke støtten til de militære forsvarsorganisasjonene fra 48,5 millioner kroner i 2000 til 50,2 millioner i 2001, altså en økning på 1,7 millioner kroner. Til sammenligning foreslås det for 2001 på utenriksdepartementets budsjett en bevilgning på 1,35 millioner kroner til opplysningsarbeid for freden. Det er denne posten som søkes av fredsorganisasjonene. Det er en økning på 0 kroner fra året før. Med andre ord er økningen til de militære frivillige organisasjoner større enn selve bevilgningen til de frivillige fredsorganisasjonene.

Beijing + 5

Hva kom ut av oppfølgingskonferansen?

I juni i år markerte FN 5-årsjubileet for Beijingkonferansen. Oppfølgingskonferansen vedtok en omfattende rapport om hvor langt en er kommet med å gjennomføre handlingsplanen fra 1995 for verdens kvinner. I *fred og frihet* nr 1/2000 er en omtale av hvordan IKFF i Norge og WILPF internasjonalt arbeidet for å få oppmerksomhet på konferansen om punkt 5 i handlingsplanen: "Kvinner og væpnet konflikt".

Vi oppdaget at det offisielle Norge i det hele tatt ikke hadde rapportert noe som angikk handlingsplanen fra Beijing under dette punktet. IKFF engasjerte seg med støtte fra FOKUS for å få politisk oppmerksomhet om behovet for å engasjere og støtte kvinneorganisasjoner i fredsbygging og konfliktløsning. Foran oppfølgingskonferansen i New York i juni pekte vi på at vold mot kvinner også har et internasjonalt aspekt. Krig og væpnet konflikt rammer kvinner og barn i større grad enn mannlige soldater med og uten uniform. I krigssituasjoner øker brutaliteten mot kvinner i form av prostitusjon og voldtekt. De enorme militærbudsjettene tar penger fra utdanning og helsestell, ikke minst for kvinner og unge jenter. Derfor hører slike spørsmål hjemme i oppfølgingen av handlingsplanen fra Beijing.

I rapporten fra oppfølgingskonferansen, omtalen av hvor langt verden er kommet og hva som gjenstår i forhold til punktet om kvinner og krig, er det lite konkret. På pluss-siden nevnes at det er blitt en bredere forståelse for at krig og væpnet konflikt rammer kvinner og menn på ulike måter, og at det er nødvendig å være kjønnsbevisst ved bruken av folkerettslige virkemidler. Minus-siden er som ventet mer omfattende. I tillegg til å peke på den allmene økningen av krig, konflikter, terror og flyktningeproblemet trekker rapporten fram fraværet av kvinner på alle nivåer i beslutningsprosesser

og fredsskaping, også i FN-sammenheng. Enorme militærutgifter og våpenhandel tar midler som skulle vært brukt til sosial og økonomisk utvikling, særlig for kvinner. Rapporten beskriver også hvordan vold i alle former mot kvinner og jenter øker i krigssituasjoner.

Norges innlegg på oppfølgingskonferansen ble holdt av statsråd Karita Bekkemellom Orheim. Hun hadde valgt ut "kvinner og væpnet konflikt" som ett av sine fem områder. Dessverre begrenset representanten for den norske regjering seg til å fokusere på kvinner som ofre for krig og vold, og behovet for vern og bistand i den sammenheng. Kvinner som aktive deltakere i fredsbygging og beslutningsprosesser ble ikke nevnt. **Hvilke** forslag og tilrådinger kom fra konferansen? På vårt område er det dessverre kort fortalt. I den politiske innledningen som trekker opp de store linjer forplikter regjeringene seg rent generelt til "å sikre en samfunnsutvikling i det 21. århundre der alle kan ha utbytte av likeverd, utvikling og fred".

Men i det konkrete handlingsprogrammet med krav til regjeringene (11 hovedpunkter med tilsammen over 70 underpunkter) er ikke kvinner og fredsarbeid i det hele tatt nevnt! Kravene til FN og det internasjonale system forøvrig omfatter 20 hovedpunkter med tilsammen 101 underpunkter. I ett hovedpunkt (nr 99) blir kvinners rolle i fredsarbeid nevnt. Hovedvekten ligger på bedre folkerettslig vern av kvinner som ofre for krigshandlinger, men i ett underpunkt blir kvinners rolle som fredsarbeidere nevnt, med spesiell henvisning til Fredskulturåret.

Kvinner som aktive deltakere i helt nødvendig fredsbygging og utvikling av bedre konflikthåndtering er ikke kommet med i dette programmet. Desto mer nødvendig er det at kvinneorganisasjonene selv tar opp disse temaene og gjør det som er mulig for å få offentlig aksept og støtte til arbeidet.

Mari Holmboe Ruge

RIO + 10 - om bærekraftig fred, miljø og utvikling.

I 2002 får vi etter all sannsynlighet et nytt FN toppmøte om utvikling og miljø - "Rio + 10". Styret i ForUM har satt i gang arbeidet med å legge planer for å forberede møtet og inviterer alle medlemsorganisasjonene med i prosessen. Signalene fra det offentlige så langt er at det er vilje til å sette av midler - og at man jakter både på et fornyet engasjement og på gode ideer.

Oppkjøringen til Rio + 10 kommer i en periode hvor vi faktisk ser et nytt og kraftig engasjement, spesielt knyttet til internasjonalt handel, WTO-forhandlinger og gjeldsslette. Vi så hva som skjedde i Seattle og Praha: NGOere fra hele verden mobiliserer og synliggjør en sterk felles vilje til å kjempe for rettferdighet og bærekraftig utvikling. Det har kommet fram konkrete handlingsalternativ som gjør det mulig å skape bred oppslutning både i sør og nord.

ForUM vil derfor bruke Rio + 10 prosessen til å forløse et nytt engasjement og bidra til et nytt løft for fred, miljø og utvikling. Det første idemøtet går av stabelen i oktober.

"Fred" er et tema i Riodokumentet. Siden dokumentet ble presentert, for snart 10 år siden, er fred som forutsetninger for miljø og utvikling, blitt glemt. Fredsgruppa i ForUM satser nå med stort engasjement å få dette temaet på dagsorden igjen. I vår ble det gjennomført et litteratursøk og kartlegging av materiale om militærproduksjon og forbruk og konsekvenser for miljø og utvikling. I januar 2001 vil gruppa gjennomføre et to dagers seminar om temaet for deltakere fra det internasjonale NGO-miljøet.

Rapporten *"Military Production and Consumption: The Consequences for Sustainable Development"*, av Ane Schjolden, ForUM august 2000, kan skaffes fra IKFF eller ForUM.

Fredsunervisning i et kvinneperspektiv

av Christiner Weiner Lager

Kvinneperspektivet har fått en sentral plass i fredsstudier verden over. Er virkelig kvinner så mye fredeligere enn menn? Og er det derfor jenter og kvinner trekkes inn i dette faget?

Nå finnes ikke såkalte fredsstudier i Norge enda, og studiene i seg er ikke lette å sette i bås. De fleste kobler automatisk begrepet fredsstudier med opplæring og trening i konflikthåndtering og mekling. Fredsstudier er dette, men det er også mye mer. Fredsstudier er studier av flere ulike aspekter ved konflikter; hvorfor de oppstår, hvordan de oppleves, og hvordan de avsluttes. Men det hele dreier seg ikke bare om konflikter – det er også kunnskapen om alternativer, om muligheter og om endringsprosesser. Studiet kan ha en spennvidde som strekker seg fra de tradisjonelle akademiske fagene Psykologi, statsvitenskap, historie og sosiologi, ispedd etikk og praktiske ferdigheter i mekling, til strukturelle analyser av verdensøkonomien. Det er et fag og et håndverk som ikke lar seg plassere innenfor en av de allerede etablerte akademiske disiplinene. I Norge pågår for tiden en debatt om fredsstudier kan legitimeres som egen akademisk disiplin på norske høyskoler og universitet.

Vår komplekse verden

Det er ingen tvil om at fredsstudiene fremdeles sliter i forhold til å etablere sin egen plass i den akademiske verden. Internasjonalt finnes mange skoler som tilbyr fredsstudier – og skolene spesialisere seg ofte i enten konflikthåndtering, internasjonal politikk ispedd litt ekstra konfliktkunnskap, eller etikk. Felles for de alle er at de har et syn på verden som forsøker å ta

høyde for enkeltindividet i en mer og mer komplisert verden. Voldelig konflikt handler ikke lenger bare om soldater i skyttergraver, eller nasjonalstater som vil beskytte sitt territorium. Voldelige konflikter finnes internt i stater på alle plan. Studiet av hvordan man skal oppnå en mer fredfylt verden overgår dermed det tradisjonelle fokuset på staten og statsledere som de eneste aktørene.

Vi må ta høyde for multinasjonale selskaper, fattigdomsproblematikken, mangel på demokrati, utnyttning, egoisme, fravær av et globalt juridisk system, miljøtrusselen, folkevandringer og mye mer. Ikke minst de 50 prosentene av verdens befolkning som vanligvis ikke utgjør nasjonalstatens ledere, nemlig kvinnene.

Et kvinnestudium?

Men hvorfor er kvinner blitt så sentrale i fredsstudier verden over? Kan vi argumentere for at kvinner er mindre konflikthylende og voldelige, og at dermed en kvinnekultur må få gjennomslag i studiene? At kvinner kan lære verden hvordan man skal samarbeide, mens det menn opp gjennom

tidene har gjort er å skape konflikter? Det kan sikkert diskuteres om det har noe med personlighet, sosialisering og kultur å gjøre. Men det er ikke derfor bevisstheten om kvinners rolle er blitt så viktig i et studium som baserer seg på å forhindre, gjennom å forstå årsakene til voldelige konflikter.

Kvinneperspektivet er alfa og omega. Det er et spørsmål om grunnleggende menneskerettigheter og demokrati, medvirkning, medbestemmelse og aksept. Man kan ikke vedlikeholde et samfunn basert på diskriminering.

Kvinner er arbeidstakere både ute og hjemme, kvinner er søstre, koner, mødre, kvinner er oppdragere og stemmeberettigede, kvinner er demonstranter og kynikere. Vi er ledere og vi lar oss lede. Akkurat som menn. Det er ikke det at kvinner aldri har blitt hørt, men kvinners interesser har sjelden blitt prioritert i den verden som har forsøkt å løse konflikten på et bredere internasjonalt plan. Kanskje det er derfor verden er slik den er?

Et studium for fremtiden!

Kunnskap om kvinners og jenters situasjon MÅ være en obligatorisk del av et hvilket som helst fredsstudium. Man kan ikke overse ubalansen i forholdet mellom menn og kvinner når det kommer til grunnleggende strukturelle sammensetninger i verden, og det er de strukturelle ulikhetene som ofte får mennesker til å ta til våpen for å bekjempe urettferdighet, håpløshet og depresjon.

Det er ikke slik at kvinner er en egen »rase» som er fredeligere enn »vår motpart», mennene. Men kvinner har ikke blitt trukket frem som like deltakere i det store spillet vi kaller verden. Med en økt forståelse for kvinnes rolle i både fred og konflikt, vil vi få en økt forståelse for hvordan den virkelige verden er.

Tegning Kjersti Scheen

Kvinner og konfliktløsning

Av Toni Liversage

Foredrag holdt under konferansen "Fredsfrembyggende arbeid i høyere utdanning" i Tromsø i mai 2000.

Gjennom de siste 10-20 år har det i mange deler av verden dukket opp sentra og grupper som arbeider profesjonelt for å lære folk hvordan de skal takle konflikter på konstruktivt vis. Første skritt vil alltid være å gjøre konflikten synlig.

Jeg tenker her på konflikten mellom dem som mener at de bare kan løse større interessenettninger i verden med militær-makt, og dem som mener at konflikter - også mellom nasjoner og stater - må løses gjennom dialog og mekling. Dette siste er nok et utopisk ønske, men vi må holde fast ved det.

Mitt hovedansvar vil være kvinners aktiviteter i forbindelse med konfliktløsning i tidligere Jugoslavia, men før jeg kommer så langt, skal jeg peke på et par eksempler fra bevegelsen mot kjernevåpen i 1980-åra.

Protestene mot kjernevåpen

I begynnelsen av tiåret så vi en bred protestbevegelse mot trusselen om nye kjernevåpen og begrepet "begrenset atomkrig" vokse fram i Vest-Europa. Et av de første og mest synlige initiativ mot denne trusselen kom fra Norge.

Jeg tenker på ideen om fredsmarsjen i 1981 ned gjennom Europa som ble lansert av tre norske kvinner (en av dem var Eva Nordland): å gjennomføre en fredsmarsj fra København til Paris, en distanse på cirka 1100 kilometer, for på den måten å synliggjøre vanlige menneskers protest.

Marsjen varte i seks uker. Kjernen besto av skandinaviske kvinner, men også andre kvinner - og menn - deltok i marsjen ned gjennom

Europa.

Dette initiativet inspirerte engelske kvinner til å organisere en protestmarsj, denne gangen i et av de land hvor kjernevåpen hadde framgang - nemlig Storbritannia.

I september 1981 gikk en gruppe kvinner fra Cardiff til militærbasen Greenham Common hvor NATO planla å framstille rakettvåpen i desember 1983.

Da de ankom til basen etter flere dagsmarsjer, lenket kvinnene seg til gjerdene og krevet at saken skulle debatteres i TV.

Da dette forlangende ble avslått - etablerte de en permanent fredsløst utenfor Greenham Common-basen opp gjennom 80-åra som en meget synlig protest mot den galskap som kjernevåpen representerer. Det ble den mest langvarige symbol på denne protesten.

Innimellom nyttet de også sivil ulydighet for å understreke sine holdninger, som å forsøke å sperre basen ved å sette seg i store flokker foran inngangen.

Selvfølgelig visste de at de i det lange løp ikke var i stand til å stenge basen, men synet av hundreder av kvinner foran inngangen var en meget synlig - men ikke voldelig - hindring og en måte å trekke folks oppmerksomhet til et meget alvorlig problem. Det synliggjorde også kvinnenes iherdige tanker om en annen måte å løse en konflikt på enn ved bruk av kjernevåpen.

Erfaringer fra tidligere Jugoslavia.

Dette var litt om noen kvinners initiativ i 80-åra i forbindelse med kjernevåpentrusselen. La oss vende oss mot erfaringene i tidligere Jugoslavia hvor spesielt kvinnene hadde vært aktive i å peke på andre måter enn militær-

makt for å løse konflikten i landet.

Når vi ser tilbake på Jugoslavia i første halvdel av 90-åra, er det noen bilder jeg tenker mange av oss husker fra begivenhetenes fremstilling på TV. Jeg skal her nevne tre typer bilder.

Det første viser krigen selv - menn med gevær, militærgrupper som invaderte landsbyer osv.

Den andre typen bilder var de som viste konsekvensene - den endeløse strømmen av flyktninger, mest kvinner og barn og gamle. Og den tredje gruppen som jeg vil kalle "mennene på de blankpolerte gulv". Med det mener jeg menn med makt - makt både til å starte og slutte krigene, og som vi så komme til og forlate forhandlingsmøter.

Men aldri - iallfall meget sjelden - så vi bilder av mennesker - menn eller kvinner - som kjempet mot denne galskapen og som under ekstremt vanskelige forhold arbeidet for dialog og mot militarisering og hat.

Både menn og kvinner har vært aktive i denne henseende i tidligere Jugoslavia, men jeg skal her konsentrere meg om kvinner siden det er dem som mest utholdende og konsekvent har forsøkt å peke på alternativer til militær konfliktløsning.

Kvinner i Svart

En av de mest betydningsfulle grupper har vært Kvinner Svart i Beograd, en gruppe som også viser hvordan kvinner bli inspirert av andre kvinners aksjoner, også på tvers av landegrensene slik som engelske kvinner ble inspirert av skandinaviske kvinners fredsmarsj.

Sommeren 1991, like etter at krigen hadde startet i Jugoslavia, bestemte det europeiske grasrotnettverket, Helsinki Citizens Assembly, å starte hva

kalte en Peace Caravan gjennom de forskjellige republikker i det som fremdeles het Jugoslavia.

Planen var å opprette kontakt med grupper og enkeltpersoner som støttet dialog og fredelig konfliktløsning. Fredskaravanan bestod av omtrent ti busser med personer fra forskjellige europeiske land og besøkte forskjellige byer hvor det ble arrangert møter med lokale fredsgrupper.

Karavanan endte i september 1991 i Sarajevo hvor det ble arrangert en stor fredsdemonstrasjon med innbyggerne i byen. Flere forskjellige møter ble også organisert, bl.a. et kvinnemøte hvor noen italienske kvinner fortalte at de hadde vært i Israel og blitt kjent med en gruppe kalt Kvinner i Svart.

Denne gruppen hadde siden begynnelsen av *intifadaen* sist i 80-åra demonstrert hver uke i forskjellige byer i Israel mot okkupasjonen av palestinske territorier kledd i svart og med enkle slagord som "ned med okkupasjonen" o.l. Italienske kvinner bragte ideen med seg hjem til Italia og under Golfkrigen vinteren 1991 demonstrerte de i mange italienske byer mot krigen som Kvinner i Svart.

Da kvinnene fra Serbia hørte om dette bestemte de seg for å opprette en Kvinner i Svart bevegelse i Beograd, og få uker etter at de kom hjem fra Sarajevo startet de en ukentlig protest i hovedstadens sentrum mot krigen. Der sto de hver onsdag ettermiddag gjennom alle krigsårene med forskjellige slagord. Noen av dem hadde en provoserende effekt på Beograds innbyggere.

Et av slagordene lød "Å desertere er et alternativ til krig". Et slagord som fikk mer enn teoretisk betydning for Kvinnene i svart fordi de hjalp mange unge menn som ikke var villige til gå i krigen og derfor måtte gå i dekning eller rømme landet.

Dialog med kvinner fra Kosovo

Et annet slagord som gjorde folk sinte var: "Albanske kvinner fra Kosovo er våre søstre". Det er velkjent at Kosovo - både som historiske fakta og myter - har en

spesiell plass i serbisk nasjonal bevissthet, og dette er blitt brukt av folk med makt til å piske opp en hatefull innstilling mot Kosovo- Albanerne.

Spesielt i media, ikke minst i TV, er det blitt ført en bakvaskelskampanje mot albanere fra Kosovo. Så da Kvinner i Svart 8. mars 1995 - den internasjonale Kvinnedagen - demonstrerte i sentrum av Beograd med slagord om solidaritet med sine albanske søster provoserte det fram mange aggressive reaksjoner.

Kvinnene ble faktisk både spyttet på og sparket, men de ga ikke opp - og sto der hele den vanlige timen.

Dette muliggjorde starten på en dialog mellom serbiske og albanske kvinner. Kvinnene fra Kosovo hadde vært ganske mistroiske mot kvinnene fra Beograd,

imidtild ikke mange kvinner fra andre republikker siden til og med fredsgrupper fremdeles var mistroiske overfor hverandre, men allerede i 1993 deltok en del kroatisk kvinner. I 1995 deltok kosovoalbanske kvinner og i 1996 kvinner fra Bosnia-Hercegovina.

Dialog mellom serbiske og kosovoalbanske kvinner ble utviklet gjennom årene, men samtidig ble konfliktene i området mer og mer kritiske. Dette toppet seg i 1998 da mange mennesker i Kosovo hadde rømt opp i fjellene på grunn av den voksende forfølgelse husbrenning og drap.

Selv om det på den tid kunne være farlig for kvinner fra Kosovo å krysse grensen til Serbia, deltok ca tyve kosovoalbanske kvinner i det internasjonale kvinnemøtet i august 1998 sammen med 200 kvinner fra tidligere Jugoslavia og resten av Europa.

På avslutningsmøtet ble det enighet om en uttalelse som blant andre ting nevnte viktigheten av å øke kvinners deltakelse i arbeid med konfliktløsning. Et av punktene sa at en skulle arbeide for:

"Aktiv deltakelse av kvinners autonome grupper fra Serbia og Kosovo i fredsforhandlinger.

Det gir et av få håp om menneskerettighetsverdier og tanker om makt som ikke ødelegger men oppmuntrer til demokrati."

Uheldigvis var det ikke et rettferdig samfunn som ble styrket gjennom den følgende måned. Tvert imot den militære konflikt ble trappet opp og Kvinner i Svart og liknende grupper ble erklært forrædere av Milosevic regimet under NATO-bombingen, og ble utsatt for alvorlige trusler.

Noen av kvinnene måtte gå i dekning, og etter at krigen sluttet

Tegning:
Kirsten
Ruth
Mikkelsen

men etter demonstrasjonene den 8. mars forstod de at dette var oppriktig ment.

Kvinner i Svart prøvde å få i stand en dialog med kvinner fra de nyetablerte stater som før hadde vært en del av Jugoslavia. Så tidlig som i august 1992 organiserte de det første internasjonale

kvinne møte, hvor hensikten var å samle kvinner fra hele det tidligere Jugoslavia, for på den måten å skape kontakt over grenser skapt av krigen.

Til det første møtet deltok

i juni i 1999, var de for slitne til å tenke på å fortsette.

Fire måneder senere - i oktober - arrangerte de ikke desto mindre et internasjonalt møte i Montenegro hvor cirka 200 kvinner diskuterte erfaringene fra krigen og hva slags aktiviteter en burde konsentrere seg om framover.

Menn, kvinner og konfliktløsning

Når vi ser på historien, har kvinner ofte vært engasjert på grasrotplan i ymse fredsinisiativ. Som et eksempel fra siste århundre, kan en nevne det store møtet i Haag våren 1915 hvor mange tusen kvinner protesterte mot første verdenskrig, og med deltakere fra *alle* de krigførende land tilstede.

Å snakke om krig og fred i forbindelse med de to kjønn er et vanskelig område å gi seg inn i. På den ene side kan du finne dem som idealiserer kvinnene som det fredelig kjønn, i motsetning til de aggressive menn - en meget forenklet svart og hvitt måte å betrakte et meget komplekst emne.

Den andre ytterligheten er folk som hevder at det er ingen forskjell i det hele tatt når det gjelder kvinner og menn og deres holdning til krig og fred. Se bare på Margareth Thatcher, Golda Meir etc. Men hvis en ser på menn og kvinner som grupper - ikke som individer - da tror jeg det er forskjell i forbindelse med de spørsmål vi snakker om her.

Dette har først og fremst med oppdragelse og sosialisering av de to kjønn å gjøre. Kvinner er oppdratt til å ha omsorg for barn og dette har konsekvenser for alle kvinner enten de har barn eller ei.

For å ha omsorg for barn må du være god til å lytte, til å identifisere deg med andre mennesker og deres behov etc.. Når det gjelder å løse konflikter gjennom forhandlinger og å lytte til andre er det - etter min mening - spesielt viktig å ta kvinner erfaringer i betraktning.

Dette er slik ikke minst i tidligere Jugoslavia, hvor kvinner har arbeidet under meget vanskelige forhold og tvunget til å finne

sine egne svar på mange alvorlige utfordringer.

Jeg har tidligere nevnt tre forskjellige bilder som har dominert TVs beskrivelse av krigene i Jugoslavia. Noen av bildene viser tusener av flyktninger - mest kvinner - og her kan man virkelig snakke om kvinner som ofre.

På den andre siden er det sært viktig ikke bare å se kvinner som ofre i krigstid, men også som aktive deltakere i situasjoner som krever mot og fantasi.

Jeg mener Kvinner i Svart er et eksempel på dette, akkurat som kvinnene fra Greenham Common fredsleir og mange andre.

Jeg vil derfor slutte med et sitat fra de engelske forfatteren Virginia Woolf, noe som jeg fant i et hefte om Greenham Common. Hun sier:

«Jeg kan best hjelpe dere å hindre krig ikke ved å gjenta deres ord og følge deres metoder, men ved å finne nye ord og skape nye metoder».

Oversatt av SiA

Øversettelsen godkjent av Toni Liversage medlem av Kvindernes Internationale Liga for Fred og Frihed, i Danmark

Mannsroller, maskulinitet og vold - et fredskultur perspektiv

I Russland ble 14 500 kvinner drept av sine ektefeller eller kjærester i 1993. Samme året var det 641 000 registrerte tilfeller av vold mot kvinner. I USA står menn for 90 prosent av alle drap og 84 prosent av alle voldstiltfeller. I Norge har omlag en av 15 personer vært utsatt for vold eller trusler om vold det siste året, mens omlag fire av ti kvinner har opplevd vold i nære relasjoner. I følge boken "Male Roles, Masculinities and Violence - A Culture of Peace Perspective" er dette ikke enestående tall. Selv om de fleste menn ikke er voldelige står det menn bak de fleste tilfeller av voldelig adferd i samfunnet.

Hvilken sammenheng er det mellom menn og maskulinitet og fred og krig? Hvordan kan samfunnet skape forsvarsverker for fred i menns bevissthet? Hvordan bør strategier for fred håndtere spørsmålet om maskulinitet?

Dette er noen av spørsmålene som reises i boken "Male Roles, Masculinities and Violence - A Culture of Peace Perspective", som UNESCO lanserte i forbindelse med FNs fredskulturår 2000 (UNESCO Publishing 2000).

Forfatterne legger frem ny samfunnsvitenskapelige forskning på maskulinitet og patriarkat og kjønn i relasjon til voldsutøvelse og fredsbyggende arbeid. Publikasjonen er en artikkelsamling som viser eksempler og erfaring fra mannskulturer på tre kontinenter. Den diskuterer strategier for fredsbygging som fokuserer på menn og maskulinitet. Å se sammenhengene mellom mannskulturer, konflikt og fred innebærer en ny tilnærming til mannsforskningen. Boken er et innspill i likestillingsdebatten og tilbyr nye tilnæringsmåter og strategier for fredsskape arbeid.

Artikkelforfatterne tar utgangspunkt i ekspertmøtet "Male Roles and Masculinities in the Perspective of a Culture of Peace" som UNESCO i samarbeid med UNESCO-kommisjonen og Utenriksdepartementet arrangerte i Oslo i 1997.

Boken blir presentert av to av redaktørene Ingeborg Breines, direktør for UNESCOs kvinne- og fredskulturprogram, og Ingrid Eide, tidligere leder av Den

norske UNESCO-kommisjonen samt bidragsytere og forskerne Øystein Gullvåg Holter, Knut Oftung, Hassan Keynan og Malvern Lumsden.

Nytt fra WILPF

Redaktør Edel Havin Beukes

WILPF's internasjonale styremøte (IEC) ble holdt på »Europæische Heimvolkshochschule» litt utenfor Berlin i det tidligere Øst-Tyskland i tiden 31. juli – 4. august. Den tyske seksjonen var vertskap.

WILPF's internasjonale styre er organisasjonens høyeste organ mellom kongressene og møtes en gang i året. Hver nasjonale seksjon har et medlem i styret. Dessuten er alle ledere av WILPF's faste komiteer og representanter ved FN-organer medlemmer, i tillegg til »den innerste krets» som er presidenten, 4 visepresidenter, kasserer og generalsekretær. Hvis alle hadde deltatt, ville det ha blitt bortimot 60 personer. Dessuten har alle medlemmer av WILPF møte- og talerett under styremøtene.

I år deltok nesten 30 representanter fra de 41 landene der WILPF har nasjonale seksjoner. Fra Norge var tre: Tippa Hareide, Mari Holmboe Ruge og vårt IEC-medlem Edel Havin Beukes. Fra Sverige kom hele 13 personer, fra Danmark 1 og fra Finland 2 deltagere. Det er et stort økonomisk løft for organisasjonen å dekke reise og oppholdsutgifter for representanter fra utviklingsland, men det er viktig at folk møtes fra alle kontinenter.

Årsmøtet behandlet både fredspolitiske- og organisasjonsspørsmål. Kongressen i Baltimore i 1998 vedtok de fleste forslagene fra »Rainbow-komiteen», inkludert en ny konstitusjon. Forslagene tok sikte på å utvide gruppen av medlemmer som deltar i WILPF's internasjonale arbeid, gjennom nettverk av komiteer.

Komitesystemet dekker lederutvikling og rekruttering, personalspørsmål, økonomi, media og kommunikasjon, og det å skaffe

penger til organisasjonen. På hvert IEC-møte nedsettes en programgruppe som legger fram forslag til nytt/oppdatert arbeidsprogram og en resolusjonsgruppe som gjennomgår og legger fram forslag til resolusjoner og å skaffe penger til organisasjonen. På dette IEC-møtet ble det nedsatt en nominasjonsgruppe og en kongresskomité.

På styremøtet er komitéene og gruppene åpne for alle deltagere. Med et så omfattende komité- og gruppesystem ble omtrent alle

deltagere på styremøtet engasjert direkte i en eller annen del av WILPF's arbeid. Det er litt for tidlig å si hvor effektivt systemet er. »Rainbow-arbeidet» videreføres av en egen komité..

Mari Holmboe Ruge er leder for Konstitusjonskomitéen.

Bruna Nota fra Canada ble valgt til president på kongressen i Baltimore i 1998 etter Edith Ballantyne. Sommeren 1999 sluttet Barbara Lochbihler. Michaela Todd fra Østerrike begynte som generalsekretær ved årsskiftet 2000. Det vil si at organisasjonen var et halvt år uten generalsekretær, og dette førte til et stort merarbeid for presidenten og ansvarshavende på Geneve-kontoret Lohes Rajeswaran. Også kasserer Aiko Tokusue måtte slutte av personlige grunner, og nederlandske Mans van Zanbergen tok over på midlertidig basis.

Økonomien er, som ofte før,

meget svak. Det ble brukt mye tid til å diskutere inntekter og utgifter. Det er medlemmene i de enkelte nasjonale seksjonene som er ryggraden i det internasjonale WILPF-arbeidet. Hver seksjon betaler en del av medlemsavgiften til WILPF internasjonalt. Det var derfor naturlig at diskusjonen om høyere kontingent fra seksjonene kom opp. Hvordan kan vi få flere medlemmer som kan bidra til alt det viktige arbeidet som må gjøres, og til at økonomien blir bedre?

Virksomhetsrapport 1999-2000

❖ WILPF arrangerte et seminar om »Asia Pacific Consultation on Globalisation» i Japan i oktober 1999. Seminaret er omtalt i International Peace Update nr. 1.-2. 2000.

❖ WILPF hadde ansvaret for en arbeidsgruppe om kvinner og globalisering under FN's »Millennium Forum» i mai 2000. Konklusjonene ble forelagt FN's toppmøte og generalforsamling i høst.

❖ Edith Ballantyne var møteleder for en NGO-arbeidsgruppe om »utvikling» under 5-årsvurderingen av FN's sosiale toppmøte (Copenhagen + 5). Felicity Hill laget en analyse av globaliseringen i forhold til utvikling på lokalt nivå, spesielt mikrokreditter.

❖ Mars-seminaret i Geneve tok for seg »The reporting of War and Disarmament – the role of the Media in building a Culture of Peace». Seminaret er omtalt i International Peace Update nr. 3. 2000.

❖ Sammen med den albanske seksjonen arrangerte WILPF internasjonalt et seminar i Tirana om konfliktløsning.

❖ Når det gjaldt ikkespred-

ningskonferansen (NPT) i New York i april-mai gjorde Felicity Hill på New York kontoret en kjempeinnsats på NGO-siden, ikke bare for WILPF. Felicity har skrevet rapport om dette der hun pekte på det som tross alt var oppnådd:

- Den aller første uforbeholdne uttalelsen som forplikter de 5 største atommaktene til »fullstendig» ødeleggelse av våpenlagrene.

- Forpliktende tilslutning til begrepet »irreversibelt», dvs. demonterte våpen skal ikke settes sammen igjen.

- Forpliktende tilslutning til å »reduere» atomvåpenes rolle i sikkerhetsdoktriner og sikkerhetspolitikk.

- Forpliktende tilslutning til å rapportere »regelmessig» (ca. en gang i året når NPT møtes) om hvordan nedbyggingsprosessen går.

- Oppfordring til at ikke-strategiske atomvåpen som NATO har utplassert på europeisk område, skal inngå i fremtidige våpenkontrollavtaler.

- Felicity nevnte Norge som en av NATO-landene som ikke-atomstat som hadde arbeidet for innsyn og ansvarliggjøring i nedrustningsprosessene.

- ❖ WILPF's »WIND»-kampanje er nå avsløst av »Reaching Critical Will», en kampanje for å øke kunnskapen, mobiliseringen og spre informasjon om NPT og atomnedrustning.
- ❖ WILPF organiserte et seminar i samband med menneskerettskommisjonen om virkningen av boikotten av Irak og bruken av utarmet uran (depleted uranium). WILPF har som vanlig vært aktiv under FN's menneskerettskommisjon med innlegg om »fredsdrap» av kvinner og arbeidstakeres rettigheter i »eksportsoner». Et introduksjonsseminar om menneskerettigheter ble organisert av WILPF, og som nestleder i

NGO-komiteen om kvinners situasjon (Status of Women) har WILPF ansvaret for å lede møtene.

- ❖ WILPF har angasjert seg i arbeidet mot rasisme og diskriminering.
- ❖ WILPF er aktive i Beijing + 5 arbeidet og i Rio-prosessen.

Arbeidsprogrammet 2000 – 2001

har følgende prioriterte oppgaver:

1. Kongressen
2. FN's rasismekonferanse i 2001
3. Media arbeid – IPU
4. Menneskerettsopplæring (hvis mulig, hvis midler)
5. I tillegg fortsetter arbeidet med atomnedrustning, sikkerhetspolitikk – kvinner i væpnet konflikt, reform og demokratisering av FN, Sikkerhetspolitikk – OSSE/NATO, globalisering og miljø og utvikling.

Det ble sendt ut 20 resolusjoner fra IEC-møtet. Resolusjonene gjaldt de aktuelle sakene som er nevnt, de kan fås ved henvendelse til IKFF-kontoret i Oslo.

Kongress i Jerusalem 2001

Den 28.de internasjonale WILPF-kongressen skal holdes i Jerusalem i månedsskiftet Juli/august 2001 i regi av den palestinske seksjonen.

Tittelen på kongressen blir Kvinner arbeider for en rettferdig og varig fred. Det foreligger en mengde forslag til temaer som skal tas opp ved siden av de vanlige kongresssakene. Temaer som er forslått er blant annet:

- ❖ Globaliseringen og virkninger i Midt-Østen.
- ❖ Globaliseringen og virkningen på kvinner som arbeidere.
- ❖ Alternativ til vold i konfliktløsning, kvinner arbeider for fred.
- ❖ Fra en krigskultur til en fredskultur. Konflikt angående energi- og vannressurser i Midt-Østen.
- ❖ Forberedelser til FN-konferansen om rasisme i Sør-Afrika i 2001.
- ❖ En presentasjon av de tre religionene som er født i Midt-Østen.
- ❖ August Boal Theater? osv.

Det er fremdeles mulig å komme inn med forslag til temaer. Den svenske visepresidenten i WILPF Kirsti Kolthoff leder kongresskomiteen.

Kongressen vil forgå på et hotel der deltagerne også kan bo. Det forhandles fram så gunstige priser som mulig. Deltagerne må være forberedt på å betale et depositum før 31.12.2000. Det ville derfor være fint å vite om det allerede nå er noen av våre IKFF-ere som har bestemt seg for å reise til denne kongressen. Ta kontakt med IKFF-kontoret i Oslo.

.Etter selve kongressen er det planer om at den israelske seksjonen skal ha et arrangement slik at kongressdeltagerne kan besøke både Palestina og Israel.

IEC-møtet i Berlin valgte en nominasjonskomité som skal samle inn forslag til president, fire visepresidenter og kasserer fra de nasjonale seksjonene og legge prioriterte forslag fram på kongressen i Jerusalem. På kongressen blir det valgt en egen valgkomité som forestår valget. Nominasjonskomiteen består av 7 medlemmer og Edel Havin Beukes ble valgt til komiteens leder.

WILPF og miljøarbeid

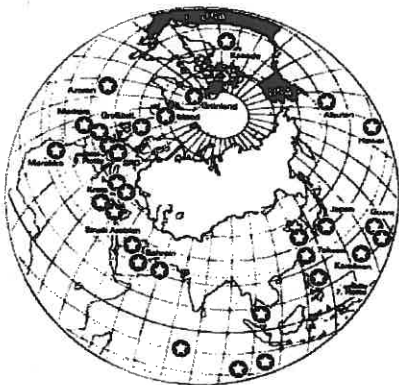
På IEC-møtet ble det dannet en WILPF-arbeidsgruppe for miljøspørsmål. Foreløpig består gruppen av Regina Birchem (USA), Solange Fernex (Frankrike), Edel Havin Beukes (Norge) og Anita Sandelin (Sverige). Arbeidsgruppen er åpen for andre interesserte deltagere. Anita Sandelin er nøkkelperson, og kontakten vil fortrinnsvis foregå per E-post, og adressen hennes er: asandeli@hem.utfors.se. Arbeidsgruppen har følgende planer for dette året:

1. Studere et initiativ som kalles »Earth Charter» og se om vi eventuelt kan anbefale å støtte dette initiativet.
2. Forberede WILPF på Rio + 10 toppmøtet i 2002 gjennom å følge CSD-9 (Det niende møtet for komiteen for en bærekraftig utvikling). Kongressen skal ta initiativ til et panel om energi- og vannproblemer spesielt i Midt-Østen. In-

formasjon om hvordan man deltar i CSD-prosessen er på Web-side: www.igc.org/csd-ngo.

3. Studere tekster og bidra til teksten eller skaffe bakgrunnsmateriale til NGO-dokument under forberedelsen til Earth Summit III (Rio + 10) i 2002. Her vil vi konsentrere oss om de delene som gjelder miljø sikkerhet og globaliseringen og knytte økologiske saker til krig/fred/militarisme.
4. Det skal lages et notat som beskriver WILPF's stilling angående bioteknologi og genetisk modifiserte organismer.

Den norske seksjonen har for øvrig engasjert seg sterkt via den norske samarbeidsparaplyen »Forum for miljø og utvikling» i CSD-arbeidet og RIO-10 prosessen. Se stoff fra Forums fredsgruppe annet sted i bladet.

USA har baser over hele verden

Internasjonal protestdag 7.oktober mot militarisering av verdensrommet.

Sentralt i dette arbeidet står et nettverk som heter »Global Network Against and Nuclear Power in Space». Her er WILPF med. Andre lands regjeringer og folk har gått imot USAs militarisering av verdensrommet.

Den offentlige uttalelsen fra USAs romkommando i Colorado Springs er at programmet skal kontrollere rommet for å beskytte USAs interesser og investeringer.

President Clinton bestemte nylig å utsette NMD (National Missile Defense) på grunn av alle de mislykkede prøveutskytingene og den

økende motstanden mot stjernekrigsplanene. Men det blir nok bare en midlertidig stans. »Star Wars» programmene fortsetter. Blant annet har USA planer om å teste rom-basert laser, et sentralt våpen i Pentagons opplegg for å kontrollere rommet og derfra jorda under. Testingen av NMD-systemet skal fortsette i januar 2001 fra Vandenberg AFB i California. Pentagon fremmer også noe de kaller TMD (Theatre Missile Defense) i Midt-Østen og Asia. Dette vil sannsynligvis provosere regional satsing på atomvåpenutvikling. Dette er en uhyre farlig politikk, sier informasjonsarbeider Bruce Gagnon i protestbevegelsen. Han kan nåes på e-post globalnet@mindspring.com I forrige nummer av *Fred og Frihet* skrev om NMD og Vardø-radaren Globus 2s mulige rolle i dette. WILPF internasjonalt har laget en informasjonspakke om militariseringen av rommet og har også vedtatt en uttalelse fra IEC-møtet i Berlin i år. Uttalelsen sier blant annet at man er overbevist om at MND, den amerikanske nasjonale rakettforsvarsplanen, er begynnelsen til et mye større prosjekt. Dette omfatter High Aerial Auroral Research Project (HAARP) og det som er beskrevet i US Space Command for å få hel kontroll over rommet gjennom »militarizing heavens». Dette er et klart brudd på FN-avtalen om forholdene i verdensrommet fra 1996 (Outer Space Treaty).

WILPF tar sterkt avstand fra at en regjering som representerer 4 % av jordens befolkning og som allerede dominerer, utnytter og forbruker en mengde av verdens resurser og som ikke står i noe forhold til folketallet, skal se det som sin rett å oppruste rommet og bryte med alle eksisterende avtaler internasjonalt.

Prøveutskytingen til MDM-systemet har foreløbig kostet 100 millioner dollars og beregnes å koste 60 milliarder US-dollar i perioden 2000-2010, midler som den amerikanske befolkningen trenger til fattigdomsbekjempelse, helse og utdanning. Prøveutskytingene har gitt miljøskader i Stillehavsområdet og USA fortsetter med kolo-

niseringen av området.

Globus 2 installasjonene i Vardø vekker bekymring. Menwith Hill i Storbritannia og Pine Gap i Australia er del av NMD allerede. WILPF er meget bekymret for Russlands og Kinas reaksjoner. De har gått kraftig imot NMD-planene. ABM-avtalen blir brutt av USA. WILPF tar avstand fra den nye utgasetven av »stjernekrigsplanene» som vil vekke til live et nytt våpenkappløp. USA er ansvarlig for startsignalet til dette kappløpet.

Oslo 18 oktober 2000

Utenriksdepartementet
Utenriksminister Thorbjørn Jagland
Boks 8114 Dep.
0028 Oslo

Apen seksjon i Sikkerhetsrådet på FN-dagen.

Norsk seksjon av IKFF gratulerer med plassen i Sikkerhetsrådet fra nyttår. I den sammenheng vil vi be om at vårt land allerede nå markerer seg for ikkevoldelig konfliktløsning og meglings, og spesielt kvinners rolle i den sammenheng.

24. oktober, på FN-dagen, skal det være åpen sesjon i FNs sikkerhetsråd med tema «Kvinner, fred og sikkerhet». Ikkemedlemmer av sikkerhetsrådet kan holde innlegg. Der bør Norge delta på høyt nivå, og markere vår forpliktelse og vilje til å støtte og anerkjenne kvinners deltakelse og bidrag til fredsprosesser og sikkerhetspolitiske debatter.

Vi vedlegger en støtteerklæring fra det internasjonale NGO-miljøet, og annet bakgrunnsmateriale om denne saken, og håper Regjeringen vil bruke denne anledningen til å markere vårt land som aktiv støttespiller for FNs arbeid for fred og sikkerhet.

Vennlig hilsen

Mari Holmboe Ruge
IKFFs landsstyre

Det nye NATO

Fra forsvarsallianse til verdenspoliti?

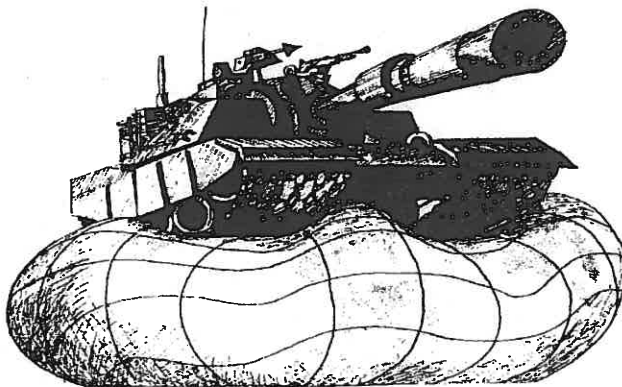
Fra NATO ble stiftet i 1949 og frem til 1999 var organisasjonens formål et kollektivt forsvar mot fiendtlige angrep. I april 1999 feiret NATO sitt 50 års jubileum og regjeringssjefene vedtok da et nytt formål for alliansen under et toppmøte i Washington. Det ble vedtatt et nytt konsept, en ny slags allianse. Dette vedtaket ble gjort uten at saken var drøftet av de ulike lands folkevalgte. NATO skulle etter det nye konsept få en ny rolle: det skulle ikke bare forsvare seg selv, men skulle også kunne starte angrep på stater utenfor alliansen som «opptrer truende».

Dette nye NATO ble til mens bombingene over Balkan pågikk for fullt. Etter sitt nye konsept forplikter alliansen seg til å gripe inn militært når det er nødvendig, uten selv å være angrepet eller være truet med angrep. Konseptet inviterer til fred og samarbeid og truer samtidig potensielle fiender med krig, med konvensjonelle men også kjernefysiske våpen.

Det heter i det nye konsept: «Overfor en samtid fylt av trusler, motsetninger og økonomisk uro, trengs en sterk allianse. Det nye NATO vil ta økt ansvar for fred, demokrati og velstand og gripe inn militært når det selv finner det nødvendig, innenfor som utenfor eget territorium. Sikkerhet «skal», heter det, «sees i en global sammenheng»; NATO skal lede operasjoner der det trengs ut fra en bred forståelse av sikkerhet. Ved etniske, religiøse og politiske problemer og ved avbrytelse i flyt av livsviktige ressurser skal NATO kunne sette i gang militæroperasjoner hvor som helst i verden. Forpliktelsen er dyp», heter det i konseptet, «slik alliansen allerede har vist ved sin innsats for å få slutt på de enorme menneskelige lidelsene-sene som

konfliktene på Bal-kan har forårsaket».

Organisasjonen sier på den ene siden at den vil nedrustning og lover på den andre siden opprustning, om nødvendig. «NATO vil», heter det, «kjernefysisk nedrustning», men sier samtidig: «siden kjernefysiske våpen hos de andre er en så viktig faktor, må det nye NATO kunne gripe inn med atomvåpen, også utenfor eget område». Paragraf 62 handler om den kjernefysiske slagkraft, som skal spille en avgjørende rolle ved å sørge for usikkerhet i enhver aggressors bevissthet. Det nye NATO skal være en øverste garanti for alliansens sikkerhet. Paragraf 62 kan således oppfattes som NATO i en gitt situasjon om

nødvendig kan starte en kjernefysisk krig.

På en lang rekke områder tar NATO på seg oppgaven å gripe inn om nødvendig. Det som ikke belyses av det nye NATOs konsept er hva som vil skje dersom land utenfor NATO bygger opp tilsvarende allianser. Slik det nye NATO beskrives i alliansens dokument, ser vi for oss et nytt slags nasjonenes forbund. Et uhyggelig spørsmål melder seg: Skapes et nytt slags FN for utviklede land? Skal det gamle FN bli de fattige lands pakt mot de rike? Vil vi mer enn før deles opp i «oss» og «de andre», med økende motsetninger og fiendskap i verden? Det er et livsfarlig budskap i atomalderen.

Vi skal forsvare egen krets med makt, tar om nødvendig atomvåpen i bruk! Har det nye NATO gitt seg selv mandat til å kunne slippe helvete løs på jorden for å forsvare deler av den?

Så ryste vi til margin når vi får vite at NATOs armada i Serbia brukte radioaktive våpen, såkalte UU-våpen, hvor deler var laget av utarmet uran, dvs. brukt råstoff fra atomkraft-verk i Europa. Med utarmet uran spredte radioaktive stoffer seg som uranstøv i naturen. Våpnene ble brukt for å ødelegge panservogner. Men uranstøvet spredte seg med vær og vind, 300 tonn radioaktivt materiale, i løpet av Serbiakrigen. Tidligere ble slike våpen brukt av USA under bombingene av Irak. 80.000

amerikanske soldater ble da under Golf-krigen rammet av uranstøv og annen kjernefysisk stråling. Lymfekreft og leukemi ble mer enn firedoblet blant soldatene. En trussel inn i fremtiden er at radioaktivt støv forblir i jorden og forgifter naturen og nye generasjoner.

USA var en sentral pådriver i krigen mot Serbia. Flere andre NATO-land var tilbakeholdende. Frankrike krevde flere ganger godkjenning fra FNs sikkerhetsråd, men USA avviste det, med den begrunnelse at NATO skulle være i stand til å handle på egen hånd. I NATO-land som Italia og Hellas var henholdsvis 75 og 97 prosent av befolkningen mot krigen, også i øvrige NATO-land, USA inkludert, var det stor motstand. Vi kan trygt si at NATOs krig i Serbia ikke ble godtatt av verdenssamfunnet og at NATO handlet mot verdenssamfunnets vilje. Verdens rikeste stater, anført av verdens ene supermakt, aksjonerte over hodet på FN og flertallet av verdens stater.

NATOs krigføring i Serbia og fremgangsmåten som ble brukt

da det nye NATO ble skapt, må å et etterspill i forholdet mellom ledelsen i de ulike NATO-land og landenes innbyggere. Som velgere i et demokrati krever vi at saken blir tatt opp til åpen drøfting i landenes nasjonalforsamlinger.

På denne bakgrunn protesterer Kvinner for Fred i Danmark og Norge mot opprettelsen av det nye NATO og protesterer mot den udemokratiske fremgangsmåte som er brukt i forbindelse med vedtaket om det nye NATO. Kvinner for Fred opplever sterkt at allmennheten er forholdt informasjon under behandlingen av en sak som har uoverskuelig følger inn i en uklar fremtid. Vi vet ikke om noen enkelt sak av tilsvarende dimensjoner som er behandlet så tildekket for allmennheten. Store grupper av borgere i de ulike NATO-land kjenner seg ført bak lyset i en slik grad at det må virke ødeleggende på forholdet mellom allmennheten og det politiske system.

Vi nevner fire særlig alvorlige punkter:

- 1) Det nye NATO som konsept åpner for i en gitt situasjon å kunne ta i bruk atomvåpen mot de/det land NATO-landene kommer i motsetning til (362).
- 2) Det nye NATO setter det tradisjonelle nasjonalforsvar i en totalt ny situasjon. Det skapes også stor uklarhet om den rolle det skal ha innenfor en ny verdensomspennende politi-virksomhet.
- 3) Det nye NATO åpner for en totalt ny situasjon for den enkelte vernepliktige soldat. Soldaten skal ikke lenger ha som oppgave bare å for-svare sitt fedreland, men skal også være rede til å delta i fjerne deler av verden og til og med være rede til å delta i en atomkrig.
- 4) Det nye NATO som konsept åpner for en ny basepolitikk i det enkelte NATO-land. Vil for eksempel det nye NATO også kunne kreve den norske oljen for i en gitt situasjon å være effektiv som verdenspoliti ?

På vegne av danske og norske
Kvinner for Fred,
Berit Ås Grete Møller
Bety Nicolaisen Eva Nordland

Krav om umiddelbar atom avrustning!

Hvert år omkring sjette august, Hiroshimadagen holdes det en verdenskonferanse mot atomvåpen i Hiroshima og Nagasaki. Ole Kopreitan fra Nei til Atomvåpen pleier å møte på konferansen, så også i år. Denne verdenskonferansen er ikke mye omtalt i media dessverre, det burde den, ettersom den holdes i de byene som fikk føle hva de første, og hittil eneste, atombombe-nedslagene virkelig var!

I år samlet konferansen over 500 delegater fra hele verden, og etter 5 dager med grundige forhandlinger ble »Hiroshimadeklarasjonen» vedtatt. Deklarasjonen oppsummerer den aktuelle atomvåpenpolitiske situasjonen og gir anbefalinger for fredsbevegelsens strategi og satsningsområder.

Verdenskonferansens fremste bekymring ble formulert av sosialdemokraten Graham Kelly, leder for parlamentets utenrikskomite i New Zealand. Atommaktene må omgående etterleve inngåtte nedrustningsavtaler, som Prøvestansavtalen og Ikkespredningsavtalen. Det innebærer at USA og Russland må stanse sine pågående subkritiske prøvesprengninger som blant annet innebærer videreutvikling av atomvåpen. Prøvesprengningene er dessuten et meget dårlig signal til India, Pakistan og eventuelle andre kandidater til atomklubben.

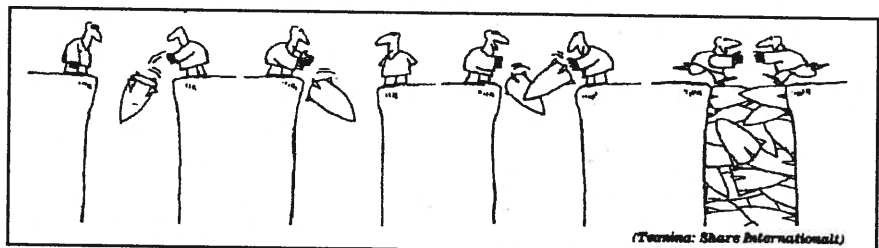
Kelly framholdt at det er viktig å øve press på og overtale atommaktene til å ta et spesielt ansvar for den videre atomvåpennedrustningen. Det gjelder spesielt USA og NATO som gjennom sin styrke og strategiske posisjon bør kunne ta ledelsen for den videre atomvåpennedrustningen. Han viste i den forbindelse til FN-resolusjonen »New Agenda Coalition», NAC, som også kommende høst blir tatt opp til behandling i FNs generalforsamling. Forslaget har allerede overveldende majoritet i FN (Norge har 2 ganger unnlatt å stemme!), men det vil likevel bety svært mye om flere land støtter forslaget. Det kan få atommaktene til å innse at de vil bli faretruende isolert dersom de holder fast ved sin kjernefysiske avskrekking.

Selv om de fleste av atommaktene påstår at »det endelige mål er å bli kvitt alle atomvåpen» er det faktiske forhold at det foregår en atomvåpen opprustning, ikke en nedrustning. USAs planer om å gjennomføre et nasjonalt rakettforsvar til tross for Russlands skarpe protester og trusler om å trekke seg fra inngåtte nedrustningsavtaler viser at dagens situasjon er sterkt preget av opprustning.

På selve Hiroshimadagen ble det holdt et meget høytidelig minneprogram i Fredsparken med over 50 000 mennesker tilstede. I år var det 55 år siden bomben falt i Hiroshima. Dette er en fast høytidelighet som holdes hvert år.

På verdenskongressens siste dag i Hiroshima ble det avsluttende plenummøtet arrangert i byens største forsamlingslokale, med overveldende 12 000 deltakere. Hiroshimadeklarasjonen fikk også tilslutning fra denne kjempemønstringen!

Utdrag av artikkel av Ole Kopreitan i NTA-Avisa, av Guri Tambs-Lyche

Fra FN

Materialet er hentet fra "Brennpunkt FN", utgitt av FN-Sambandet i Norge. Hjemmesider: <http://www.fn-sambandet.no>

Uenighet om forum for urfolk

Forslaget om å opprette et forum for urfolksaker innenfor FN-systemet er møtt med uenighet om hvilken status forumet skal ha.

I dag finnes det om lag 5 000 urbefolkningsgrupper i verden bestående av 300 millioner mennesker i mer enn 70 land. Hele deres livsform - næringsvei, religion og kultur - er uatskillelig knyttet til og avhengig av det tradisjonelle miljøet de lever i.

I mange deler av verden balanserer urfolkenes kultur hårfint på grensen til utryddelse. Økende internasjonal bevissthet om urfolkenes kritiske situasjon førte til at FN erklærte perioden 1995 - 2004 for Det internasjonale tiåret for verdens urbefolkning. Et av de viktigste målene for tiåret er opprettelsen av et permanent forum for urfolksaker innenfor FN-systemet. Urfolkenes egne organisasjoner har i lang tid krevd anerkjennelse og vern av sin kulturelle identitet og arv. Noen stater frykter imidlertid at slike krav kan føre til at bevegelser som kjemper for selvbestemmelse, vil rive seg løs fra landet.

Rettferdighet, utvikling og borgerrett

Hvilke resultater har den økende globaliseringen og de strukturelle reformene som fant sted på 1990-tallet gitt? Hvilke problemer er fortsatt sentrale? Dette er spørsmål som ble diskutert da den økonomiske kommisjonen for Latin-Amerika og Karibia, ECLAC,

møttes i Mexico City tidligere i år. En evaluering av regionens innsats i forhold til blant annet regional integrasjon og utenlandsinvestering, er grunnlaget for sesjonens hoveddokument, *Rettferdighet, Utvikling og Borgerrett*, som kommer med flere anbefalinger for å øke den sosiale likheten. Det vises til flere faktorer som begrenser muligheten for sosial likhet, som skjev inntektsfordeling, teknologisk etterskudd, arbeidsledighet, usikker vekst og sårbare finansielle systemer.

Fredsprissenter på Vestbanen

I flere år har Det Norske Nobel-institutt jobbet for å få et fredsprissenter i Oslo. Minst like lenge har ulike instanser kjempet om å få Vestbanestasjonen til sitt bruk. Nå har FN-sambandets president Esther Kostøl involvert seg i begge prosjekter og organisert en underskriftskampanje for å opprette fredsprissenteret på Vestbanen. Tre tidligere statsministre og flere ledere for fredsrelaterte organisasjoner samt de største arbeidslivsorganisasjonene, har skrevet under på et opprop.

Oppropet kan leses på FN-sambandets hjemmesider.

Mer atomkraft

Den totale produksjonen av elektrisitet basert på atomkraft øker stadig. I 1999 var 436 atomkraftverk i drift rundt om i verden, noen av de største i Frankrike, India, Korea og Slovakia. I tillegg er 38 atomkraftreaktorer under oppbygging, i følge Internasjonale Atomenergibyrået, IAEA. Frankrike har det høyeste forbruket av atomkraft, med 75% i 1999, mens Sverige har det sjette høyeste forbruket med 46,8%.

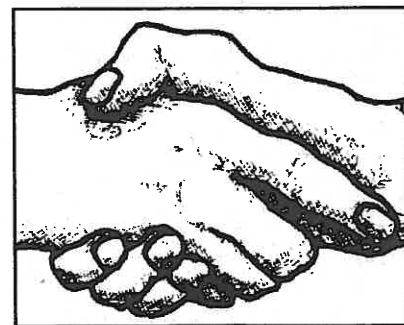
FNs Befolkningsrapport 2000:

"Lives Together, Worlds Apart - Men and Women in a Time of Change"

FNs befolkningsfond (UNFPA) lanserer årlig en befolkningsrapport. Årets rapport legger vekt på likestilling mellom kjønnene. Å sette en prislapp på ulikestilling mellom kjønnene kan fremme tiltak som bør iverksettes for at menn og kvinner skal ha like muligheter og rettigheter. At prisen for ulikestilling kan bli for høy, er et av de temaene befolkningsfondet presenterer i sin rapport.

Status for dagens situasjon og hva som må til for å fremme reell likestilling med fokus på reprodusert helse og rettigheter, vold mot kvinner, kvinners menneskerettigheter og mannsrollen gjøres også opp for. I følge rapporten blir 4 millioner kvinner hvert år kjøpt og solgt til ekteskap, prostitusjon eller slaveri. 5 000 kvinner blir hvert år drept i såkalte "æresdrap".

Se hele rapporten på <http://www.unfpa.org/swp/2000/english> FOKUS nytt Nr. 7/2000

Nytt fra avdelingene

En ukuelig pasifist

Rakel Lapin 80 år 12.juli 2000

Vi klipper fra Stavanger Aftenblad den 11 juli 200 (Anette Ronæss Hansen)

-Det er irriterende å bli så gammel, sier Rakel Lapin som blir 80 år den 12 juli.

Hun ruver ikke i terrenget. Men den lille damen tenker store tanker. Folk flest har lagt idealismen død. Hos Rakel Lapin er den sterk og levende. Hun gløder for fred, og mener at nordmenns viktigste oppgave er å gjøre hverandre til bedre mennesker. Tankene spres fra talerstoler og avisenes brevsalter. Rakel Lapin har alltid noe på hjertet.

Jeg har så mye ugjort .Skulle helst vært 20-30 år yngre, sukker Rakel. Etter krigen startet hun og fem andre venninner en studiering der fredsarbeid var viktigste motivasjon. Og filosofi var et av fagene.

Jeg har bare folkeskolen og søndagsskole. Alt jeg har lært har jeg klort meg til på egen hånd smiler hun. Studieringen engasjerte og endte opp som Internasjonal Kvinneliga for fred og Frihet. Det går an å forsvare seg med to tomme hender! Å være pasifist er ikke det samme som å være passivist sier Rakel bestemt. Tenk om alle de unge mennene som har førstegangstjeneste ble satt til å skape bedre mennesker, i stedet for å lære å bruke våpen.

Rakel Lapin er en av 150 norske kvekere. Der føler hun seg hjemme. I Kvekersamfunnet er det romslig forteller fredsaktivisten.

Hun er lei av alt pratet om syndige alle mennesker er. Hvis vi er så ille som prester og predikanter vil ha det til, har ikke Gud gjort en skikkelig jobb. Når menneskene oppsøker kirkene fordi de har det vondt, hjelper det ikke å fortelle dem hvor stormsyndige de er. Vi har alle noe av Gud i oss. Det må vi elske fram, forkynner Rakel.

Hjemme hos Rakel er det lyst, og luftig nok til at tanker kan sveve i høyden. To barn ga 3 barnebarn og seks oldebarn. De yngste etterkommerne er gjerne pyntet i bunad. I Rakels bunad. Tre bunader bærer Rakels signatur. Til sin egen store dag syr hun seg en festdrakt oppkalt etter Dronning Ragnhild, mor til Harald hårfagre. Den første festdrakten var ferdig i november i fjor. Barnebarnet Ragnhild fikk originalen. Veslemøy ble til da det eldste barnebarnet ble konfirmert i 1980. Elve år senere fikk Veslemøy en make i mansdrakten Aadne. Det ligger kjærlighet i hvert sting, og skapelsen gikk som en lek. Det kommer av seg selv, er en medfødt gave, slår hun fast.

Hun kaller de tre festdraktene sine for bunader. Uten blygsel. Til tross for Husfliden. De fleste norske bunader er rekonstruksjoner. Grunnlaget var kanskje et kjoleliv, en stakk eller et broderi. Resten måtte diktes. Skulle ikke jeg og andre la oss inspirere til å skape noe nytt. Kultur er ikke statisk. Den endres hele tiden. Det beste av den overlever, mener Rakel. Men jeg kaller ikke bunadene mine for folkedrakter. Det ville være galt .

Sandnes er Rakels by, selv er hun født på Bryne og bodde der til hun var ti år. Her har jeg mitt liv, forklarer hun. De ti siste årene har hun bodd i en praktisk leilighet der alt er på et plan. Men det hender hun savner huset på Høyland der hagen var på et mål. Det er liksom det som er hjemme. Men jeg klarte ikke å holde det da mannen min døde.

Hun savner mannen sin,

og datteren som døde plutselig for fem år siden. Mange venr er også gått bort. Men Rakel Lapin synes hun er privilegert, både søsken og all familie bor i nærheten.

Fredsarbeid i Sandnes og Høyland gjennom 50 år

I anledning utgivelsen av årboka til Sandnes Historie og Ættesogelag fikk vårt mangeårige medlem, formann i Sandnes avdeling av IKFF og redaktør av "fred og frihet", Johanne Skog Gripsrud forespørsel om å skrive en artikkel om fredsarbeidet i Sandnes.

Som hun selv sier : det var en vanskelig "pedagogisk" oppgave å skrive en lokalhistorisk fremstilling av vår internasjonale organisasjon." Hun synes imidlertid at det var "en utfordring å få lov til å være en del av en bys historie i denne årboken".

Så benyttet hun sin fine "penn" og sitt kjennskap til organisasjonen og medlemmene gjennom årene og skrev en lang og lærerik artikkel som vi unner våre medlemmer å lese. Si fra på landsstyrets kontor så sender vi en kopi.

Kanskje kan gjennomlesingen av den gi inspirasjon til arbeide for nyrekruttering til vår egen del av IKFF og til å ta fatt i det arbeidet som fremdeles er nødvendig for fredens sak.

SiA

Fra venstre: Gro Eriksen, Liv Alsaker og Berit Oldseide

Hansa Juul til minne

Så kom meldingen til oss i Fredrikstad. Hansa var gått bort, 87 år gammel, 20 april 2000.

Hun reiste fra byen vår med sin ektemann for mange år siden – tilbake til Bornholm, ønsket var nok at det skulle være deres siste stoppested, og slik ble det.

Hansa var et politisk unikum, men ikke med vekt på partipolitisk. Hun flyttet mye, men overalt kom hun straks inn i systemet og debatten omkring de verdensomspennende problemene i tiden. Hun kunne uttale seg med tyngde om atomvåpen og global forurensning, og var alltid på farten for å få andre med seg. Hennes vesen var slik at det var umulig å si nei til henne. Slik startet hun en avdeling av IKFF i Fredrikstad. Hennes leende øyne sjarmerte oss inn i alvorlige tankebaner omkring den ville kapprustingen i 70-80 årene. Da Hansa flyttet, forsvant også entusiasmen, og avdelingen ble oppløst.

Hansa Juul var dansk – født i Sønderjylland. Hun var dypt religiøs. Ståsted var Grundvigs lære. Hennes arbeid var utadvendt - rettet mot menneskers levkår på jorden. Troen var hennes egen som lettet byrdene for henne når det røyntet på.

Fredsbevegelsen skylder henne stor takk.

Oddrun Buer

Vold mot kvinner - IKFF aktiv medspiller i arrangementet rundt internasjonal dag og 16 dagers kampanje

FOKUS planlegger i samarbeid med Likestillingssenteret en omfattende kampanje, der flere av FOKUS medlemsorganisasjoner vil være med å markere den internasjonale dagen mot vold mot kvinner den 25. november og en påfølgende 16 dagers kampanje.

25. november blir det et seminar i Oslo med tema internasjonal handel med kvinner. I perioden 25. november til 10. desember vil det bli markeringer rundt i landet. Det er etablert to arbeidsgrupper, en i forbindelse med seminaret 25.

november og en som jobber med arrangementene rundt i landet.

I slutten av denne perioden vil IKFF arrangere to ettermiddagsseminarer om "krigskultur og fredskultur". En av innlederne blir Bruna Nota, WILPFs president. Hun vil blant annet snakke om forholdet mellom militarisme, forbruk og globalisering.

Seminaret er også et ledd i oppfølgingen av plattformen fra kvinnekonferansen i Beijing for 5 år siden og den delen som tar for seg kvinner og væpnet konflikt. I handlingsprogrammet er det nødvendig å konkretisere denne delen. Kvinneligaen ønsker å bidra i dette arbeidet ved å synliggjøre kvinners bidrag i fredlig konfliktløsning.

MATERIELL FRA IKFF

Til nordisk møte i Oslo i høst hadde deltakerne fra Gøteborgskretsen med seg T-trøyer med Picassomotivet "Kvinner og fuglen". Trøyen finnes i assosierte farger med hvitt motiv og koster kr. 115,- til kr. 140,-.

Dessuten har vi fremdeles noen igjen av våre vakre blå skjerf med hvite og gule liljer. Prisen er nedsatt til kr 50.- per stk.

De som vil ha våre vervingsbrosjyrer får disse mot å betale porto.

PORTO KOMMER I TILLEGG TIL DE OPPGITTE PRISER

IKFFs kontor er betjent mandag og torsdag kl 0900 - 1200, men det kan nok hende du treffer noen utenom den tiden også på telefon 23010340 eller fax 23010301 eller e-post ikff@online.no

Sidsøls

Plukk

20/09/99

I min jakt på høvelige "plukk" fra tidligere årganger av "fred og frihet" har jeg bladd litt fram og tilbake, har lest en god del og har lært mye om Kvinneligaen og dens stadige engasjement. Det har slått meg at menige medlemmer (og også ikkemedlemmer) har vært svært flinke (flinkere enn nå?) til å skrive lange og innsiktsfulle artikler og korte notiser om aktuelle ting.

Det gjelder også den årgangen jeg har tatt for meg denne gangen, 1950-årgangen.

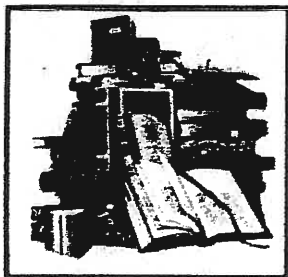
Det vil imidlertid føre for langt å gjengi alt som ble sagt og skrevet den gangen.

Osloavdelingens formann Edith Ofstad hadde på avdelingens første møte etter sommerferien en appell som har høy aktualitet også i dag: "Det arbeid som vi gjerne ville drive her i Kvinneligaen - et arbeid henimot mere fred og større toleranse i verden - synes undertiden så overveldende og kolossalt. Hva kan vi igrunnen gjøre, vi små enere, som tilsynelatende teller så lite i den store totalsummen? Sikkert er det i hvert fall at i passivitet teller vi ingen ting - det vi mener og tror må i hvert fall gjøres om til levende aktivum i vårt samfunnsliv, skal det bære noen frukt"

Landsleder Ingeborg Lyché sa tidligere samme år i sin tale ved festen i Nobelsalen 28. april " Det er knapphet på mange ting i verden i dag, og på ingen ting er det større knapphet enn disse: Tillit og tro. Men det var tillit og tro på

fornuften og godheten som førte kvinnene av vår mødres generasjon til Haag for 35 år siden. Og vi har den samme tro på at i det veldige kappløpet skal den menneskelige fornuft scire over alle destruktive tendenser. De samme krefter som førte dem til Haag, gir oss i dag mot til å føre arbeidet videre."

Begge disse utsagnene har sin gyldighet også i dag, og vi må hver enkelt gjøre vårt til å følge opp det som er sagt så mange ganger før.

BOK ANMELDELSER

Faktaspekket innføring i islamsk rituell praksis og muslimsk liv i Norge.

Kari Vogt:

Islam på norsk. moskeer og islamske organisasjoner i Norge.

Cappelen

Årets bok er den tredje i rekken av populærvitenskapelige bøker om islam av religionshistoriker Kari Vogt. I 1993 kom boken "Islams hus" der forfatteren gir en historisk oversikt over politisk islam og spektret av politiske og religiøse bevegelser. I opposisjon til de konservative arbeider de reformvennlige for en nytolkning både av Koranen og shari'ah (islamsk lov). I 1995 fulgte boken "Kommet for å bli" om islam i Vest-Europa og de ulike teologiske retninger, tradisjoner og politisk-religiøse grupperinger blant de ca. 20 millioner muslimene her. I bokens annen del behandler Vogt praksis og fromhetsliv. Hun gir en oversiktlig fremstilling av alt fra imamens oppgaver, prekentradisjoner, bønn og faste, ramadan og pilegrimsreiser, halal-mat og klesdrakt, ekteskapslovgivning og kvinnes stilling.

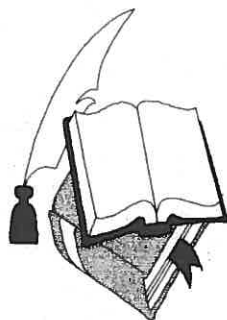
De samme temaene blir belyst i islam på norsk, her med moskeen som ramme om et mangfoldig religiøst og sosialt liv. For oss som lever i et individualistisk, sekularisert samfunn, gir boken innsyn i et fremmed, kollektivistisk miljø, gjennomregulert av påbud, forbud, tabuer, forskrifter, riter, tradisjoner og seremonier.

Vogt, antagelig den fremste islam-ekspert i Norge, har gått grundig til verks. 141 personer, kvinner og menn, er blitt intervjuet. Materialet, i tillegg til egne observasjoner, inngår i en omfattende dokumentasjon av muslimenes

historie i Norge, fra den første innvandringen i 1967 og den første moskeen som ble innviet i 1974, til i dag.

Av de 70.000 muslimene som bor i Norge i dag, er 50.000 aktive tilhengere av et av de 59 islamske trossamfunn som er spredt over hele landet med hovedtyngden i Oslo-området. De norske muslimene utgjør, som nevnt, ingen ensartet gruppe. Vogt redegjør for de ulike trosretningene, spesielt mellom de to hovedfløyene deobandier og barelwier. Pakistanerne er i flertall, men her er også muslimer fra Bosnia, Tyrkia, Iran, Irak, Marokko, Tunis, Gambia og Somalia, alle med forskjellig muslimsk bakgrunn, forskjellig språk og politisk-religiøse lojalitet. Vogt legger ikke skjul på de indre stridighetene og ideologiske skismaene som har ført til splittelse og opprettelse av nye menigheter.

24 moskeer er i daglig bruk i Oslo. Alle ligger på østkanten. Det dreier seg stort sett om enkle lokaler: lagerbygg, leiligheter eller kjellere. Forfatteren beskriver innredningen og aktivitetene, styreform, finansiering, forholdet mellom moskeene, kvinnes stilling i fellesskapet og barnas innføring i islamske tro og skikker. Den ansvarlige ved en moske er imamen. Han velges av moskeens styre og er avhengig av dets støtte. Ivareta grunnfunksjonene

som å lede de daglige bønnene og fredagsbønnen, er minimumskrav. Imamvervet krever ingen formell utdanning. De norske imamene har høyst forskjellig utdanning i islamske vitenskaper. Rundt halvparten er universitets- eller høyskoleutdannet. Av Oslos 20 imamer er det bare åtte som snakker norsk noenlunde flytende. Det blir vanskelig å være leder og veileder når de ikke kan kommunisere med det samfunnet de er en del av.

Vogt skygger ikke unna det aktuelle temaet om arrangerte ekteskap og lar unge kvinner selv komme til orde. En av de største utfordringene for muslimene i Norge ligger i forholdet mellom første- og annengenerasjons innvandrere. I "Kommet for å bli" omtaler Vogt generasjonskløften som et europeisk fenomen. De unge med sosiale røtter i Norge, ønsker en forkynnelse på norsk.

I de siste ti årene har kvinnene markert seg i moskeene og i de mange organisasjonene som ble etablert på 90-tallet: Islamsk Kvinnegruppe Norge (IKN), Den Islamske Informasjonsforeningen (DIIF) og ungdomsorganisasjonene (MSS og NMU). Samtlige rekrutterer på tvers av Moskeene. Muslimske aktivister (fundamentalister) er forsvinnende få i Norge. Et eget kapittel i boken er viet den mystiske tradisjonen: sufismen. Sufileren, piren, er tillagt okkult makt og kraft.

Islam på norsk imøtekommer, i likhet med de tidligere bøkene i trilogien, behovet for en grunnleggende kunnskapsberedskap.

Elise Hübert

En dobbeltspions fatale renkespill.

Anne Lene Lie:

Gåten Marina. Hitlers spion i norske ballettsko.

Forum- Aschehoug

Til tross for fem års gravearbeid i arkiver i inn- og utland, innsamling av opplysninger fra de forskjelligste kilder, og med god hjelp av historikeren Sverre Hartmanns arbeid med å samle stoff

om den russisk-tyske spionen Marina Lies dramatiske livsløp, er bildet fortsatt ufullstendig. Flere brikker i puslespillet mangler. Det skyldes dels Marinas kameleonaktige forvandlingsevne, dels hennes bestrebelse på å skjule mest mulig av sitt liv og slette sine spor. Men selv om mange spørsmål forblir ubesvarte, klarlegger forfatteren mange hendelser som har vært tåkelagt om en periode da Norge ble styrt uten ansvarsbevisst ledelse. Det gjelder, etter forfatterens mening, tiden før og månedene etter den tyske okkupasjonen i 1940. Kritikken rammer særlig utenriksminister Koht for hans egenrådighet og passivitet før 9. april, til tross for alle advarselene han mottok om en forestående tysk invasjon. De militære myndighetenes omorganisering av kommandoforholdene midt under kampene i Nord-Norge, ga dessuten tyskerne en nødvendig pusterom, skriver Lie. Sveriges nøytralitetsbrudd blir dokumentert. I et brev fra kong Gustav Adolf til min kjære Rikskansler (Hitler) garanterer kongen tyske soldater fritt leide gjennom Sverige under en eventuell tilbaketrekking.

Boken er en spionthriller fra virkeligheten om en bemerkelsesverdig femme fatale. Marina Alexejevna Goubonina ble født i St. Petersburg i 1902. Allerede som fireåring startet hun sin ballettutdannelse. I kjølvannet av revolusjonen 1917 ble foreldrene utpekt som kontrarevolusjonære og sendt til konsentrasjonsleir i Sibir. Marina så dem aldri igjen. Fratatt alt som betydde noe for henne, foreldrene, to brødre og det sosiale liv, er det vanskelig å forstå hennes senere motiver og handlinger uten å anta at hun var blitt hjemmevasket. Forførende vakker, begavet og kynisk, ballettstjerne med elleve års medisinstudier bak seg, språkmektig og med en lynrask observasjonsevne, ble hun tiltenkt oppgaven som sovjetisk spion i utlandet.

I 1931 giftet hun seg med nordmannen Einar Andreas Lie i Leningrad hvor de bodde inntil han ble utvist i 1934. Det var et ar-

rangert grep for å få Marina plassert som spionsjef i Oslo til erstatning for den tidligere spionsjefen Fisher, som var blitt utvist. I Oslo startet hun en ballettskole og fikk raskt innpass i alle kretser. Kontaktnettet omfattet også miljøer som stod kongehuset nær. Før krigen ble hun elskerinne og med-spionen til den tyske spionsjefen Beo Benecke. Hennes konspiratoriske begavelse kom til full utfoldelse våren 1940. Hun ble trukket inn i et godt kamuflert spill rundt Røde Kors. Hun var hovedaktør i to forsøk på å kidnappe kong Haakon for å overgi ham i tysk varetekt. Selv om vi vet at komplottet mislyktes, er skildringen grøssende spennende.

Bokens klimaks er beretningen om Marinas agentvirksomhet for å få tak i de norske planene for gjenerobring av Narvik. Hennes største triumf var da det lyktes henne å ta seg inn i de alliertes hovedkvarter og få tilgang til strategiske detaljkart og sensitive opplysninger som hun kunne overlate til den tyske general Dietl. Han var på det tidspunkt i ferd med å oppgi Narvik. Opplysningene fra Marina førte til at han klarte å beholde byen. Boken sannsynliggjør at det var Marinas infiltrasjon i militære hemmeligheter som førte til at Narvik og dermed Norge måtte kapitulere for tyskerne. De alliertes hovedkvarter ble presisjonsbombet og Marinas agentoppdrag var dermed gjennomført.

I 1940 dro hun i eksil til Spania hvor hun giftet seg igjen med en spansk elsker som hun traff på en reise til Moskva i 1937. I mange år drev hun en ballettskole i Barcelona under kunstnernavnet Marina Noreg. Hun fortalte selv at det var hennes pianolærer, Geir Tveit som ga henne ideen til navnet Noreg. I de siste leveårene var hun syk og sengeliggende, men med ukuelig vilje drev hun sin ballettskole fra sengen til sin død i 1976.

Med denne boken ønsker Anne Lene Lie å korrigere seierherrenes historiefremstilling som etter hennes mening delvis baserer seg på faktafeil.

Elise Hübert

Fredshåp som bok
Redaktør Fredrik S. Heffermehl:
Hvem sa at fred er umulig
Genesis forlag

Fredsarbeid, Norges innsats i forhold til frigjøring av Sør-Afrika, Timbuktu, biologisk skattejakt og Bysants. Dette er temaene av denne utgaven av «Nye bøker»

Listen over bidragsyttere til denne boken er lang og imponerende. Fremtredende personligheter og politikere bidrar, fra Knut Wollbæk og Jostein Gårder via fredsprisvinnere Jody Williams, Mikhail Gorbatsjov og Dalai Lama til Nelson Mandela - for å nevne noen. Boken som innledes med et forord av Biskop Gunnar Stålsett trekker opp de store linjene mellom fred og ufred og setter enkeltmennesket, leseren, inn i sammenhengen. Hver av de 29 artiklene er tuftet på forfatterens ulike utgangspunkt. Stoffet er personlig og nært behandlet, og forfatterne deler generøst på egne opplevelser og refleksjoner med leserne på en lettest og engasjerende måte.

Ønsket om å skape håp om fred og forandring, er redaktør Fredrik S. Heffermehls bakgrunn for utgivelsen. Målet er å nå fram til så mange som mulig, uansett forkunnskaper, med budskapet om at det nytter å gjøre noe for fred i verden.

Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet

Postboks 8810 Youngstorget
N-0028 Oslo
Besøksadresse:
Storgaten 11 - 5 etg.
Postgirokonto nr: 0531. 50.27057
e-post: ikr@online.no

Tlf.: 23 01 03 01
Telefontid: Mandag, tirsdag, onsdag og
torsdag Kl.09.00 12.00
Kasserer: Eli Hindenes
Lilleakerveien 34,0284 Oslo
Tlf.: 22 50 80 31

Landsledere: Kari Løchen, Mari
Holmboe Ruge.
Adesse: IKFF-kontoret.
Representant i det internasjonale
hovedstyret: Edel Havin Beukes
Løvenskioldsvei 12, 1358 Jar,

IKFF - avdelinger - grupper-kontakter

Bergen: Zoia Grannes
Kalfarli 4
5018 Bergen
Tlf. 55 31 27 20
Jobb: 55 13 40 00

Drammen: Toril Rygh
Lensmannsstien,
3030 Konnerud
Tlf. 32 88 49 19

Finmark:
Astrid Larsson Kalvemo
9730 Karasjok
Tlf. 78 46 71 84

Fredrikstad: Odrun Buer
Ridehusgt. 5 A
1606 Fredrikstad
Tlf. 69 31 17 33

Grimstad: Lise Natland
Biodd gt. 3
4878 Grimstad

Hamar og Hedmark: Grethe Nilsen
2310 Ottestad

Nordland fylke: Eva Braseth
Reinslettveien 41,
8009 Bodø
Tlf. 75 58 13 19

Oslo og Omland: Kerstin Bugge
Gøteborggt. 1
05666 Oslo
tlf. 22 38 52 76 og
Helga Syrrist
Tåsenveien 77
0873 Oslo

Romerike: Gro Havin Kongsrud
Kjærnsmo gartneri
1929 Auli

Røros: Åse Berg
7372 Glåmos
Tlf. 72 41 46 31

Sandnes: Berit Oldseide
Christiesgt. 20
4307 Sandnes
Tlf. 51 66 31 67

Stavanger: Kari Foldøy
Rektor Berntsensgt. 12 B
4022 Stavanger
Tlf. 51 55 33 83 og

Kjersti Knudsen
Nedreveien 24
4018 Stavanger
Tlf. 51 58 74 04

Troms Fylke:
Hermien Stoop Prestbakmo
Trollbakken 6.9321 Moen
Tlf. 77 83 13 24

Vestfold: Bjørg Berg
Mårveien 7,
3124 Tønsberg
Tlf. 33 32 64 35

International Peace Update
utgis i Geneve,
adr.: WILPF, 1 rue de Varembe
1211 Geneve, Switzerland
pris kr.120.- Per.år
Bestilles ved IKFF's kontor i Oslo

- Bestillingskupong -

Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet (IKFF)
Postboks 8810 Youngstorget, 0028 Oslo

Jeg vil bli medlem Abonnent på Fred og Frihet

Medlemmer kr.200,- inkl.bladet

Abonnement på Fred og Frihet: kr.180.-

Pensjonist/ungdom kr.150.- inkl. bladet

Postgiro nr. 053 1502 7057

Navn:.....

Adresse:.....

Postnr./Sted:.....

C-post

Blad i postabonnement

Returadresse:

IKFF

Postboks 8810 Youngstorget
0028 Oslo

FOR NOEN

Av Nikolai Kleivan 10 år

**For noen er ikke fred det fred skulle vært.
For noen er ikke fred så fint selv om krigen er slutt.
For noen er fred bare vonde minner om soldater,
bomber og blod.
For noen er fred frykten for at krig skal komme igjen.
For noen er fred sorgen over de tapte foreldrene.
Men for oss er fred å kose oss med brus
og kanskje litt sjokolade.**

Nikolai leste opp diktet på skolen 17.mai.

